

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO INSTITUTAS

SILVIJA PŪRAITĖ

IMIGRACIJOS PROCESŲ VALDYMO
LIETUVOJE IR KITOSE EUROPOS SĄJUNGOS
ŠALYSE LYGINAMOJI ANALIZĖ IR TOBULINIMO
KRYPTYS

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas
doc. dr. R. Dužinskas

VILNIUS, 2013

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO INSTITUTAS

IMIGRACIJOS PROCESŲ VALDYMO
LIETUVOJE IR KITOSE EUROPOS SĄJUNGOS
ŠALYSE LYGINAMOJI ANALIZĖ IR TOBULINIMO
KRYPTYS

Viešojo sektoriaus ekonomikos magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621L10010

Vadovas
doc. dr. R. Dužinskas
2013 12

Atliko
VSEmns2-01 gr. stud.
S. Pūraitė
2013 12 05

VILNIUS, 2013

TURINYS

ĮVADAS	6
1. MIGRACIJOS TEORINIAI ASPEKTAI.....	9
1.1. Migracijos samprata, formos ir rūšys	9
1.2. Migracijos teorijos	12
1.3. Migracijos atsiradimo priežastys ir ją lemiantys veiksniai	15
2. IMIGRACIJOS PROCESŲ LIETUVOJE IR EUROPOS SĄJUNGOS ŠALYSE ANALIZĖ ...	16
2.1. Imigracijos Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos šalyse lyginamoji analizė	16
2.2. Imigrantų integracijos problemos Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos šalyse	24
2.3. Lietuvos ir kitų ES šalių imigracijos reguliavimo politika	26
3. IMIGRACIJOS TENDENCIJŲ IR VALDYMO LIETUVOJE TYRIMAS.....	37
3.1. Tyrimo metodika.....	37
3.2. Interviu analizė	38
IŠVADOS.....	50
PASIŪLYMAI	52
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	53
ANOTACIJA.....	58
ANNOTATION.....	59
SANTRAUKA	60
SUMMARY	61
PRIEDAI	62
1 PRIEDAS. Interviu klausimai.....	63
2 PRIEDAS. Imigravę užsieniečiai pagal pilietybę 2010 – 2012 m.....	65
3 PRIEDAS. Trečiųjų šalių piliečiai, kurie privalėjo išvykti dėl neteisėto atvykimo, buvimo ar gyvenimo Lietuvos Respublikoje, 2012 m. (pagal pilietybę).....	66

LENTELĖS

1 lentelė. Migracijos rūšys pagal aspektus	10
2 lentelė. Migracijos teorijų analizė	13
3 lentelė. Neto migracija ES valstybėse 1000 gyventojų, 2011 m.	16
4 lentelė. Imigravę užsieniečiai pagal pilietybę 2010 – 2012 m.	19
5 lentelė. Išduotų leidimų dirbti trečiųjų šalių piliečiams skaičius (pagal šalį, 2012 m.).....	20
6 lentelė. Sektoriai, kuriuose įdarbinami Trečiųjų šalių piliečiai	21
7 lentelė. Trečiųjų šalių piliečiai, kurie privalėjo išvykti dėl neteisėto atvykimo, buvimo ar gyvenimo Lietuvos Respublikoje, 2012 m. (pagal pilietybę).....	22
8 lentelė. Tarptautinių ir nevyriausybinių organizacijų, veikiančių migracijos ir prieglobsčio srityje, veiklos vertinimas.....	41

PAVEIKSLAI

1 pav. Migracijos tipai	10
2 pav. Grįžę (reemigravę) Lietuvos Respublikos piliečiai ir imigravę užsieniečiai (metiniai duomenys)	18
3 pav. Grįžę (reemigravę) LR piliečiai pagal buvusią gyvenamąją vietą (valstybę).....	18
4 pav. Imigravę užsieniečiai pagal pilietybę 2010 – 2012 m.	19
5 pav. Trečiųjų šalių piliečiams išduotų leidimų dirbti skaičius (metiniai duomenys)	20
6 pav. Emigracija ir imigracija Lietuvoje	21
7 pav. Trečiųjų šalių piliečiai, kurie privalėjo išvykti dėl neteisėto atvykimo, buvimo ar gyvenimo Lietuvos Respublikoje, 2012 m. (pagal pilietybę).....	23
8 pav. Migracijos procesų valdymo struktūra Lietuvos Respublikoje	26
9 pav. Imigrantų integracijos priemonių vertinimas.....	46

ĮVADAS

Temos aktualumas. Šiuolaikinės visuomenės raida pasižymi ypač išaugusiu gyventojų migraciniu mobilumu, kuris būdingas visoms Europos šalims. Europos Sąjungoje šiuo metu didelis dėmesys skiriamas imigracijos problemai. Nuo 2002 m. ES kasmet priima nuo 1,5 mln. iki 2 mln. imigrantų. Didžioji jų dalis įsikūrė Ispanijoje, Jungtinėje Karalystėje, Vokietijoje, Prancūzijoje, Italijoje ir Graikijoje. Tačiau, net ir esant tokiems imigracijos srautams, darbingo amžiaus žmonių skaičius Europoje iki 2060 m. turėtų sumažėti 50 mln. Dėl to būsnaujama, kad be imigracijos ES atsiras rimtų darbo jėgos trūkumo problemų. Imigracija daugelyje valstybių laikoma viena iš priemonių demografinėms problemoms spręsti, ekonomikai skatinti ir gyvinti. Selektivi ir valstybės poreikius atitinkanti darbo imigracijos politika yra įtraukiama į valstybių vystymosi strategijas.

Lietuvoje ekonominės migracijos politika ėmė formuotis kaip atsakas į augančią ekonomiką, mažėjančią nedarbą, gana didelę emigraciją ir mažą imigraciją. Nuo 2006 metų šalis pradėjo susidurti su darbo jėgos trūkumu, ypač statybos, transporto, paslaugų sektoriuose, ir Vyriausybė ėmė jausti stiprų verslo spaudimą, kad būtų supaprastintos ir pagreitintos užsieniečių įdarbinimo procedūros. Tai buvo bene vienintelė išeitis greitai kompensuoti atsirandantį darbo jėgos stygių. Tačiau tokią politiką sunku būtų vertinti kaip subalansuotą ilgalaikę strategiją. Pagrindinis (ir vienintelis) tebegaliojantis strateginis dokumentas Lietuvos imigracijos politikos gairės. Tačiau tai yra daugiau politinė deklaracija, netapusi realia strategija ir praktinėmis jos įgyvendinimo priemonėmis.

Kad Lietuvoje tikrai yra imigracijos problemų, parodė ir 2010 metais atliktas Lietuvos gyventojų požiūrio į imigraciją ir darbo imigrantus tyrimas. Dauguma Lietuvos gyventojų norėtų darbo imigraciją ribojančios politikos – už ribojimus (ar net jau esančių migrantų išsiuntimą) pasisako beveik du trečdaliai Lietuvos gyventojų (65,9 proc.), o už skatinimą – tik 3,8 proc. Visuomenės nuomonės apklausų atlikėjų asociacijos WIN-Gallup International 2012 metais atliktos pasaulinės apklausos duomenimis (dalyvavo 59 valstybės), 34 proc. pasaulio imigraciją vadina „geru dalyku“, o 38 proc. – „blogu“. Neto imigracijos rėmimo indeksas yra neigiamas **-4 proc.** Lietuvos imigracijos indeksas yra dar žemesnis **-39 proc.** Nepalankiai imigrantus lietuviai vertina dėl išaugančios konkurencijos darbo rinkoje, imigrantų nesugebėjimo dirbti kokybiškai ir noro pasinaudoti Lietuvos socialine sistema, galimo Lietuvos nutautėjimo, svetimos imigrantų kultūros poveikio, galimai išaugusiančio nusikalstamumo ar net terorizmo grėsmės.

Temos naujumas. Migracijos klausimai Lietuvoje tapo aktualūs nuo 2006 metų, kai buvo pradėta baimintis, jog dėl masinės Lietuvos gyventojų emigracijos ir augančios ekonomikos šalyje gali pradėti trūkti darbo jėgos. 2006 metais Darbo ir socialinių tyrimų institutas atliko tyrimą

„Darbo jėgos paklausos ir darbo vietų užpildymo problemų tyrimas“. Tyrime buvo nagrinėjama laisvų darbo vietų skaičiaus dinamika bei darbo vietų užpildymo netolygumai šalies regionuose 2001–2005 metais. Tais pačiais 2006 metais Lietuvos laisvosios rinkos instituto atlikta studija „Migracija: pagrindinės priežastys ir gairės pokyčiams“. Studijoje apžvelgiama Lietuvos gyventojų migracija, pagrindinis dėmesys skiriamas emigracijos priežasčių analizei, taip pat pateikiamos viešosios politikos priemonių rekomendacijos.

2008 metais Viešosios politikos ir vadybos institutas atliko tyrimą „Europos Sąjungos migracijos politikos iniciatyvų poveikis Lietuvai ir Lietuvos tikslai formuojant Europos Sąjungos politiką legalios ir nelegalios migracijos srityje“. Šio tyrimo svarbiausias tikslas buvo nustatyti Lietuvos interesus darbo jėgos imigracijos iš trečiųjų šalių srityje.

2009 metais EMT kartu su TMO bei Socialinių tyrimų institutu atliko tyrimą „Grįžtamoji migracija: teorinės įžvalgos ir situacija Lietuvoje“. Studijoje teigiama, kad tik pradėjus trūkti darbo jėgos daugelyje ekonomikos sektorių ir susidūrus su alternatyva – atsivežti darbo jėgą iš trečiųjų valstybių ar bandyti susigrąžinti išvykusius Lietuvos gyventojus - grįžtamajai migracijai buvo suteiktas prioritetas.

Tarptautinę gyventojų migraciją Lietuvoje, grįžtamosios migracijos procesus tyrinėjo A. Sipavičienė (2006; 2009, 2010). Ž. Martinaitis, D. Žvalionytė (2007), V. Kumpikaitė, I. Žičkutė (2012) analizavo emigracijos priežastis. Darbo migracijos poreikį ir politiką Lietuvoje analizavo M. Jeršovas, A. Sipavičienė (2010), A. Damulienė (2013) ir kt. Imigracijos tendencijas ir imigrantų integraciją tyrinėjo K. Žibas (2009;2010;2012), A. Bartkevičienė ir R. Raudeliūnaitė (2012). Iš užsienio mokslininkų migracijos klausimais rašė H. G. Daugherty, K. C. W. Kammeyer (1995), E. S. Lee (2007), A. N. Suchov (2008), Ch. Boswell (2011), E. T. Morawska (1999, 2011), I. P. Capenko (2009) ir kt. Imigracijos tyrimuose nagrinėjamos svarbiausios problemos, su kuriomis susiduria Lietuvos visuomenė, specialistai, dirbantys migracijos srityje, tiek į šalį atvykstantys užsieniečiai.

Atliekant migracijos srities tyrimus, siekiama paaiškinti migracijos procesą, atskleisti jo logiką. Tai suteikia galimybę paveikti visuomenėje vykstančius procesus politinėmis, ekonominėmis ir kitomis valstybės turimomis priemonėmis, siekiant juos pakreipti šaliai naudinga linkme. Šis magistro darbas naujas tuo, kad jame atlikta imigracijos tendencijų bei imigracijos politikos Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos šalyse lyginamoji analizė.

Darbo problema. Lietuva dėl emigracijos netenka didelės dalies aktyvios ir kvalifikuotos darbo jėgos, o imigracija išlieka menka ir nepajėgi kompensuoti emigracijos praradimų. Mūsų šalyje trūksta selektyvios ir valstybės poreikius tenkinančios imigracijos politikos.

Darbo objektas – imigracijos procesai Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos šalyse.

Darbo tikslas – išanalizuoti imigracijos procesų tendencijas ir valdymo problemas Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos šalyse.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti migracijos sampratą, priežastis ir ją lemiančius veiksniai.
2. Atlikti imigracijos Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos šalyse lyginamąją analizę.
3. Nustatyti Lietuvos imigracijos reguliavimo problemas.
4. Pateikti siūlymus dėl imigracijos mechanizmo tobulinimo.

Darbo metodai. Norint atskleisti nagrinėjamos problemos esmę, išskirti tai, kas aktualu numatytam tyrimui apibendrinti, palyginti, analizuoti, darbe atlikta mokslinės literatūros analizė. Lyginant Lietuvos ir kitų ES šalių imigracijos procesus ir jų valdymą, atlikta atitinkamų teisės aktų, Lietuvos ir ES migracijos strategijų, taip statistinių duomenų lyginamoji analizė. Atliekant imigracijos tendencijų ir valdymo problemų Lietuvoje tyrimą, buvo pasitelkta kokybinio tyrimo strategija ir taikytas pusiau struktūrizuoto interviu metodas.

Tyrimo reikšmingumas. Darbe atlikta temos analizė leido atnaujinti migracijos teorinę informaciją, o tyrimas leido nustatyti naujausias imigracijos tendencijas ir valdymo problemas Lietuvoje ir Europos Sąjungoje. Be to, imigracijos tema, priešingai nei emigracija, vis dar nėra pakankamai išanalizuota, todėl atliktos analizės ir tyrimo rezultatai bei suformuoti pasiūlymai gali būti naudingi gerinant imigrantų situaciją šalyje ir formuojant imigracijos strategiją.

Darbo struktūra. Darbą sudaro trys dalys. Pirmoje dalyje aprašomi migracijos teoriniai aspektai. Antroje dalyje analizuojamos imigracijos prosesai Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos šalyse. Trečioje dalyje aprašomas imigracijos tendencijų Lietuvoje tyrimas. Pabaigoje darbas apibendrintas pateikiant bendras teorijos ir apklausos išvadas, ir pateikiami pasiūlymai dėl imigracijos tobulinimo kryptių.

1. MIGRACIJOS TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Migracijos samprata, formos ir rūšys

Migracija (lot. *migratio* – kėlimasis, kraustymasis) – gyventojų kėlimasis iš vienos vietos į kitą (Tarptautinių žodžių žodynas, 1985). Tai „individų ar grupių persikėlimas iš vienos gyvenamosios vietovės į kitą, turint tikslą naujoje vietovėje pasilikti pakankamai ilgą laiką“ (Daugherty H. G., Kammeyer K. C.W., 1995, p. 9). Nuo seniausių laikų žmonės keisdavo gyvenamąją vietą ir plito po pasaulį, ieškodami naujų žemių, gamtos išteklių, norėdami susikurti geresnes gyvenimo sąlygas. Šiuolaikiniai žmonės taip pat dėl įvairių priežasčių keičia savo gyvenamąją vietą.

Migracija, atsižvelgiant į įvairius jos aspektus, paprastai skirstoma į rūšis (Stanaitis, 1984, Daugherty, Kammeyer, 1995, Morawska, 1999, Suchov, 2008 ir kt.):

1. *Pagal kryptį*. Skiriama vidinė ir išorinė migracija. Vidinė migracija - tai gyventojų persikėlimas toje pačioje valstybėje, kai keliamasi iš vieno rajono ar miesto į kitą. O išorinė migracija - tai gyventojų persikėlimas iš vienos valstybės ar žemyno į kitą. Išorinė migracija, kitaip nei vidinė, daro poveikį bendrajam gyventojų skaičiui. Jeigu iš šalies išvyksta daugiau gyventojų nei atvyksta, šalies gyventojų gali mažėti, o jei daugiau atvyksta nei išvyksta, gyventojų gali padaugėti, bet tam dar turi įtakos ir natūralusis prieaugis.

2. *Pagal išvykimą ar atvykimą*. Išvykimas iš šalies vadinamas emigracija, o anksčiau išvykusių emigrantų sugrįžimas – reemigracija arba grįžtamąja emigracija. Imigracija – tai atvykimas gyventi iš kitos šalies. Lietuvos imigracijos politikos gairėse imigracijos sąvoka suprantama kaip „asmenų (išskyrus asmenis, kurie naudojami laisvo asmenų judėjimo teise) atvykimas gyventi į užsienio valstybę, susijęs su įvairiomis priežastimis (pavyzdžiui, dirbti, užsiimti verslu, susijungti su šeima, ieškoti prieglobsčio ir kita) ir sąlygojantis asmenų gyvenimą užsienio valstybės teritorijoje“ (LR Vyriausybės 2008 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos imigracijos politikos gairių patvirtinimo“, 2008).

3. *Pagal trukmę*. Skiriama nuolatinė migracija, jeigu išvykęs žmogus daugiau nebegrįžta į ankstesnę gyvenamąją vietą, o įsikuria naujoje vietoje visam laikui, tai vadinama nuolatine migracija. Jeigu išvykusieji naujojoje vietoje apsigyvena tik laikinai ir po kurio laiko sugrįžta į ankstesnę gyvenamąją vietą, tai vadinama laikinąja migracija. Laikinoji migracija gali trukti nuo keleto dienų iki metų ir daugiau. Kai žmonės išvyksta sezonui dirbti statybų, žemės ūkio ar kitus darbus, tokia migracija vadinama sezonine. Kasdienine migracija laikomas išvykimas, trunkantis mažiau nei parą.

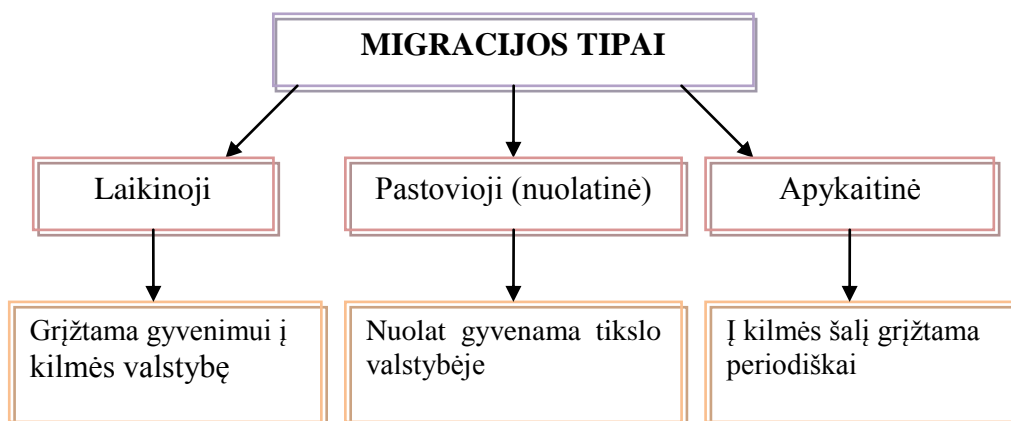
4. *Pagal formą.* Migracija gali būti savanoriška ir priverstinė. Kai žmonės migruoja siekdami geresnio gyvenimo, ieškodami darbo, norėdami save realizuoti ir pan., tai vadinama savanoriška migracija. Tada gyventojų persikėlimui nenaudojama prievarta. Priverstinė migracija susijusi su prievarta, nes žmonės yra dėl tam tikrų priežasčių priversti palikti gyvenamąją vietą (pvz., dėl karo, stichinių nelaimių, ekonominių, religinių ar kt. priežasčių).

1 lentelė. Migracijos rūšys pagal aspektus

MIGRACIJOS ASPEKTAI	RŪŠYS
Kryptis	Vidinė ir išorinė
Išvykimas ar atvykimas	Emigracija, reemigracija, imigracija
Trukmė	Nuolatinė, laikinoji, sezoninė
Forma	Savanoriška, priverstinė

Šaltinis: Sudaryta autorės

Europos migracijos tinklo *Migracijos ir prieglobsčio terminų žodynas* (2010) migraciją skirsto į *laikinąją, pastoviąją (nuolatinę) ir apykaitinę*. Laikinoji migracija apibrėžiama kaip migracija turint konkretų motyvą ar tikslą (dirbti, mokytis, susijungti su šeima ir pan.), po kurios grįžtama į kilmės valstybę arba persikeliama toliau, į kitą valstybę. Pastovioji (nuolatinė) migracija – tai migracija, kurios tikslas yra nuolat apsistoti tikslo valstybėje (žr. 1 pav.). Nuo laikinosios migracijos pastoviąją skiria laiko parametras.

1 pav. Migracijos tipai

Šaltinis: Sudaryta autorės

Plečiantis globalizacijai didėja valstybių ūkio integracija, intensyviau naudojamos transporto priemonės, leidžiančios sumažinti atstumus tarp įvairių pasaulio valstybių, pažangių informacinių technologijų dėka atsiranda vis daugiau komunikacijos per valstybių sienas galimybių, didėja

visuomenių atvirumas. Tai lemia ir tarptautinės migracijos modelių transformaciją. Intensyvėja gyventojų mobilumas, migrantai vis dažniau iš vienos valstybės į kitą persikelia ne visam laikui, dėl įvairių priežasčių ir veiklos užsienio valstybėje gyvena laikinai ir vis trumpesnį laiką, išlaikydami savo kilmės šalį pagrindine savo gyvenamąja vieta ar periodiškai į ją grįždami. Dėl to kinta laikinosios tarptautinės migracijos rūšys, formuojasi naujas migracijos modelis – apykaitinė migracija (Apykaitinė ir laikinoji migracija, 2010). Apykaitinė migracija bendrąja prasme gali būti suprantama kaip migracijos ciklas, kurį sudaro migranto išvykimas iš savo kilmės valstybės, apsistojimas tam tikram laikui kitoje valstybėje, sugrįžimas į savo kilmės valstybę ir pakartotinis vykimas į užsienio valstybę. Migrantas nesiekia ilgesniam laikui apsigyventi užsienyje – į kitą valstybę jis vyksta konkrečiam tikslui (dirbti, tvarkyti verslo reikalus, mokytis ar pan.), o pasiekęs tikslo sugrįžta namo, tačiau gali ir vėl išvykti į tikslo valstybę.

Skiriami ir kiti migracijos modeliai, kurie nuolat kinta. A. Sipavičienė (2006) skiria tokius migracijos modelius:

1. Komercinis migracijos modelis. Iš pradžių jis atliko migracijos iniciatoriaus funkciją, o po to arba virto kitomis migracijos formomis, tokiomis kai darbo migracija ar emigracija, arba sukaupe pirminį kapitalą ir persimetė į kitas veiklas Lietuvoje (sukaupti pinigai buvo panaudoti verslui).

2. Darbo migracijos modelis. Šis modelis, dabar dominuojantis, laikui bėgant taip pat kito: 1990-iesiems būdingos atsitiktinės darbo paieškos užsienyje peraugo į organizuotą migracijos strategiją, veikiančią per anksčiau migravusių lietuvių, lenkų, ukrainiečių ir kt. tinklą. Trumpalaikė nelegalaus darbo migracija tampa ilgalaikė, darbas užsienyje vis dažniau tampa legalus.

3. Mokslo migracija. Pirminiame etape į mokslo migraciją daugiau buvo žiūrima kaip į būdą patekti į užsienį, o ne kaip į galimybę mokytis ir pakelti kvalifikaciją. Tačiau pastaruoju metu mokslo migracija jau iš tikrųjų tampa žinių ar profesijos siekimo strategija. Nors mokslo migracijai reikia nemažų investicijų, tačiau vis daugiau renkasi studijas ar mokslinę veiklą užsienyje ir laiko tai savo ateities kūrimo strategija.

4. Protų nutekėjimas. Pastaraisiais metais Lietuvoje iškilo protų nutekėjimo problema. Atskirų kryptų aukščiausios kvalifikacijos darbuotojai (pvz., medikai, inžinieriai, informatikos specialistai) masiškai vyksta iš Lietuvos, pasinaudodami anksčiau migravusių kolegų tinklu, ryšiais. Iš kitos pusės, pastebima, nors ir labai nedidelė, grįžtamoji mokslininkų ir specialistų migracija. Tokių emigrantų susigražinimas šiandien laikomas prioritetu.

5. Šeimų susijungimas. Šeimų susijungimas, laikinai migracijai virstant *de facto* emigracija, tampa vis reikšmingesnis, nes prie migrantų, jau įsikūrusių užsienyje, prisijungia jų šeimos nariai, giminaičiai ar draugai. Susijungiant šeimoms, labai mažėja tikimybė susigražinti tokius emigrantus.

Kaip išeitis šioje situacijoje galėtų būti glaudesnių ryšių su užsienio lietuviais palaikymas, kartu taikant ir kitas emigracijai mažinti skirtas priemones.

Apibendrinant galima teigti, kad migracija yra individų ar grupių persikėlimas iš vienos vietos į kitą ilgesniam laikotarpiui. Svarbiausios dimensijos, apibūdinant migraciją, yra erdvė ir laikas. Atsižvelgiant į šiuos ir kitus aspektus skiriami įvairios migracijos rūšys ir modeliai. Šių dienų migracijos procesų tyrimai rodo, jog migracijos procesai nuolat kinta ir tai sąlygoja rūšių bei modelių kaitą.

1.2. Migracijos teorijos

Įvairūs migracijos procesus aspektai aiškinami ir skirtingos jos sampratos pateikia keliose teorijose. Teorija, migraciją aiškinanti kaip „stūmimo“ ir „traukos“ jėgų sąveiką, vadinama *neoklasikine ekonomikos teorija*. Pagal šią sampratą, svarbiausi makroekonominiai migracijos veiksniai yra darbo užmokesčio ir darbo jėgos pasiūlos bei paklausos skirtumai tarptautinėje rinkoje. Mikrolygmenyje ši teorija migracinį sprendimą aiškina kaip kaštų ir naudos santykio analizės nulemtą individualų sprendimą prisitaikyti prie ekonominių ir darbo rinkos sąlygų: migruojama tuomet, kai tokio elgesio teikiama nauda gerokai viršija kaštus (Tyrimas „Lietuvos valstybės ilgalaikė strategija lietuvių emigracijos ir išėvijios atžvilgiu“, 2006). Darbo užmokesčio skirtumui ir darbo jėgos paklausai tarp šalių sumažėjus, sumažėja ir paskatos emigruoti. Individo sprendimą neemigruoti nulemia palyginti su gaunama nauda padidėję kaštai. „Atsižvelgiant į migracijos motyvų kompleksiskumą, ekonominiai stūmimo ir traukos veiksniai papildomi kitais, platesniais motyvais: socialiniais, kultūriniais, geografiniais ir kitais“ (Urbonavičienė, Tvaronavičienė, 2008, p. 21).

Pasaulio sistemų teorija migraciją aiškina kaip „darbo jėgos judėjimą iš periferijos į centrą, kur periferija laikomi besivystantys regionai, centru – postindustrinės valstybės“ (Zlotnik, 2006, p. 9). Vykstant ekonomikos globalizacijai, kapitalistinė rinka įsiskverbia į mažiau išsivysčiusias šalis ir pakeičia tradicinius ekonominius, politinius ir kultūrinius centrus naujais tarptautiniais centrais. Centras ir periferija susiję kultūriniais, prekybos, kalbiniais ir kitais ryšiais. Ekonomikos globalizacijos procesai, kaip atsakas į migracijos procesų sukuriamas reikmes, sukuria transportavimo bei komunikacijos kanalus ir migracijai palankią politinę bei kultūrinę aplinką.

Pagal *dvigubos darbo rinkos teoriją*, išsivysčiusioje valstybėje dėl postindustrinių pokyčių atsiranda dvi darbo rinkos. Vienoje iš jų yra darbai suteikiantys dideles pajamas vietoj gyventojams, antroji darbo rinkos dalis siūlo mažai apmokamus, tačiau sunkius ir net pavojingus darbus, kuriuos paprastai ir dirba imigrantai, nes vietiniai tokių darbų nenori.

Prakseologinis aiškinimas sujungia įvairius ekonominius migracijos aiškinimus į individualaus pasirinkimo teoriją. Pagal šią teoriją, kiekvienas sprendimas yra tikslingai pasirinktas

atsakas į aplinką. Jam įtakos turi „tiek objektyvūs bendrieji veiksniai (ekonominiai, demografiniai, socialiniai ir kultūriniai, politiniai, psichologiniai, saugumo, geografiniai ir kt.), sukuriantys sprendimo parametrus ir potencialą, tiek subjektyvus individo santykis su bendraisiais veiksniais, lemiantis vienokį ar kitokį jo pasirinkimą“ (tyrimas „Lietuvos valstybės ilgalaikė strategija lietuvių emigracijos ir išėivijos atžvilgiu“, 2006).

Socialinio kapitalo ir migracijos tinklo teorija į migraciją žiūri kaip į save generuojantį veiksnį (Čiarnienė R. ir kt., 2009). Į užsienio šalį išvykę migrantai sukuria migracijos tinklus, per kuriuos norintys migruoti gauna informacijos apie darbo rinkos situaciją, įsidarbinimo, apgyvendinimo galimybes ir kt.

Kumuliatyvaus priešastingumo teorija pabrėžia grįžtamąjį migracijos poveikį ir asmens motyvacijai, ir socialinėms bei ekonominėms struktūroms. Kilmės visuomenėse migracija tampa lygiavertė kitoms gyvenimo strategijoms, plisdama ji keičia vietinę kultūrą. Priimančiose šalyse kuriasi imigrantus remiančios ir priimančios institucijos bei struktūros. Jų sąveika užtikrina nuolatinį migracijos procesų vyksmą.

Migracijos istorinės atminties teorija, aiškindama išskirtinai aukštą dabartinį lietuvių tautos migracinį potencialą, akcentuoja istorinės migracijos patirties svarbą. Lietuvių polinkis migruoti aiškinamas kaip „istorinės XIX-XX a. lietuvių migravimo patirties suformuotas ir kolektyvinėje tautos atmintyje glūdintis savotiškas „migracijos genas“, kuris vėl aktyvuojamas politinės ar ekonominės krizės akivaizdoje“ (tyrimas „Lietuvos valstybės ilgalaikė strategija lietuvių emigracijos ir išėivijos atžvilgiu“, 2006).

2 lentelė. Migracijos teorijų analizė

Teorija	Apibūdinimas
Neoklasikinė ekonomikos teorija	<i>Migracijai įtaką daro „stūmimo“ ir „traukos“ jėgos. Svarbiausias makroekonominis migracijos veiksnys – darbo jėgos paklausos ir pasiūlos skirtumai tarptautinėse rinkose, migracijos priežastis – skirtingas darbo užmokestis skirtingose valstybėse.</i>
Pasaulio sistemų teorija	<i>Emigraciją lemia darbo jėgos judėjimas iš periferijos į centrą.</i>
Dviejų darbo rinkų teorija	<i>Valstybėje egzistuoja dvi darbo rinkos: vietiniams gyventojams skirta darbo rinka, suteikianti dideles pajamas, ir pavojingų, mažai mokamų darbų, kuriuos paprastai dirba imigrantai, rinka.</i>

<p>Migracijos tinklo teorija</p>	<p><i>Migracija – save generuojantis veiksnys. Emigrantai suteikia informaciją apie darbo rinkos situaciją, įsidarbinimo, atlyginimo, apgyvendinimo galimybes kitiems.</i></p>
<p>Kumuliatyvaus priežastingumo teorija</p>	<p><i>Migracija turi grįžtamąjį poveikį ir asmens motyvacijai, ir socialinėms bei ekonominėms struktūroms kilmės ir priimančiose visuomenėse.</i></p>
<p>Migracijos istorinės atminties teorija</p>	<p><i>Kolektyvinėje tautos atmintyje glūdi savotiškas „migracijos genas“, kuris ima veikti politinės ar ekonominės krizės metu.</i></p>

Šaltinis: Sudaryta autorės pagal Čiarnienę ir kt. (2009), p. 555

Neoklasikine ekonomika pagrįsta migracijos teorija, prakseologinis migracijos aiškinimas akcentuoja ekonominius migracijos veiksnus. Pasaulio sistemų ir dvigubos rinkos teorijos leidžia suprasti veiksnus, kuriuos lemia besivystančių valstybių, darbo jėgos tiekėjų, situacija postindustrinių išsivysčiusių valstybių atžvilgiu. Migracijos sistemų teorija akcentuoja migracinių veiksnių sudėtingumą ir nevienareikšmiškumą, įvairaus lygio ir parametrų faktorių sąveiką. Istorinės atminties teorija analizuoja migracinę situaciją aštrinančius istorinius veiksnus. Apibendrinant galima teigti, kad migracijos teorijos įvardina visą spektrą veiksnių, kurie veikia darbo jėgos judėjimą iš vienos šalies į kitą. Pabrėžiamas migracijos proceso veiksnių kompleksiskumas bei daugiasluoksniškumas.

1.3. Migracijos atsiradimo priežastys ir ją lemiantys veiksniai

Migracijos priežastis aiškina pasaulio sistemų teorija (Morawska, 1990, Okólsky, 2001 ir kt.). Svarbiausia iš jų yra ekonomikos globalizacija, nes kapitalistinės rinkos ateina į mažiau išsivysčiusias šalis, kur rinka dar ne tokia stipri. Tokia invazija besivystančiose šalyse sukelia socialinius, ekonominius, politinius ir kultūrinius pokyčius, sugriaunama nusistovėjusi socialinė bei ekonominė tvarka ir taip suardomas kasdienis, įprastas žmonių gyvenimo būdas. „Šie pokyčiai verčia žmones ieškoti naujų ekonominio išlikimo strategijų, viena kurių, kaip teigia neoklasikinės ekonomikos teorija, yra savo darbo jėgos pardavimas naujai atsirandančiose rinkose“ (Sipavičienė, Jeršovas, 2010, p. 12). Dėl tokios padėties, migracija vyksta dviem kryptimis: iš kaimo į miestą arba iš savo šalies į labiau išsivysčiusią šalį, kadangi tiek miestuose, tiek išsivysčiusiose užsienio šalyse darbas apmokamas geriau. Tačiau tarp šalių darbo užmokesčio skirtumai yra žymiai didesni, todėl auga ir emigracijos mastai. Kaip teigia naujoji ekonominė teorija, žmonių motyvaciją išvykti iš savo šalies stiprina ir nestabili ekonominė padėtis bei socialinių garantijų nebuvimas arba neefektyvus jų įgyvendinimas. Dėl visų šių veiksnių atsiranda nekvalifikuotos migruojančios darbo jėgos pasiūla.

Analizuojant migracijos procesą labai svarbu yra įvertinti migracijos veiksnius. Dažniausiai žmonės migruoja, nes tikisi jog jų gyvenimas naujoje vietoje pagerės. „Neveikiant kokioms nors papildomoms jėgoms, asmens sprendimas migruoti remsis dviejų vietovių pranašumų ir trūkumų subjektyviu vertinimu, t y. vietovės, kurioje asmuo gyvena, ir vietovės, į kurią jis ketina migruoti“ (Stockwell, Groat, 1984, p. 23). Dėl to galima manyti, kad vienu metu migraciją lemia keli veiksniai: išstumiantys iš vietovės, kurioje asmuo konkrečiu momentu gyvena, ir pritraukiantys – į vietovę, kur asmuo ketina migruoti. „Šie veiksniai gali būti įvairaus lygmens: gali veikti visos šalies mastu (makrolygmuo), bendruomenės, giminės, šeimos lygmeniu (mezolygmuo) ir individo lygmeniu (mikrolygmuo). Kai veiksniai labai stiprūs, gali formuotis migracijos srautai (migracijos srautas yra didelis skaičius žmonių, kurie per tam tikrą laiką išvyko iš vienos vietovės ir nuvyko kitą tą pačią vietovę“ (Maslauskaitė, Stankūnienė, 2007, p. 14).

Sipavičienė (2006), analizuodama Lietuvos migraciją, išskiria politinius, ekonominius ir socialinius migraciją lemiančius veiksnius. Politiniai veiksniai (migracijos politikos liberalizavimas, šalies politinės orientacijos pasikeitimas, kt.), nors ir buvo labai ryškūs, buvo trumpalaikiai, vėliau pradėjo dominuoti kiti veiksniai. Socialiniai veiksniai, tokie kaip nesaugumo jausmas, perspektyvų nebuvimas, rezignacijos nematymas, taip pat turėjo stiprų išstumiantį poveikį.

Apibendrinant galima teigti, kad migraciją įvairiais lygmenimis vienu metu lemia ir išstumiantys, ir pritraukiantys veiksniai.

2. IMIGRACIJOS PROCESŲ LIETUVOJE IR EUROPOS SĄJUNGOS ŠALYSE ANALIZĖ

2.1. Imigracijos Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos šalyse lyginamoji analizė

Prieš analizuojant imigracijos procesus Lietuvoje ir Europoje, svarbu apskritai aptarti Lietuvos migracijos situaciją Europos kontekste. Lietuva yra emigracijos šalis ir viena iš nedaugelio Europos Sąjungos šalių, „siunčiančių“ emigrantus. Šalies emigracijos rodikliai tūkstančiui gyventojų yra didžiausi Europos Sąjungoje. Per 22 nepriklausomybės metus iš šalies išvyko apie 769 tūkst. asmenų arba apie penktadalis Lietuvos gyventojų (2011 m. surašymo duomenys). Lietuvai tapus ES nare ir atsiradus daugiau galimybių teisėtai dirbti ir gyventi kitose ES šalyse, toliau buvo stebima masinė piliečių ekonominė emigracija. Daugiausia išvykstama į ES šalis – Jungtinę Karalystę, Airiją, Vokietiją bei vis dar didelis skaičius išvykstančiųjų į JAV. Didžioji dauguma (virš 50 %) išvykstančiųjų nurodo, kad išvyksta dirbti (Sipavičienė, Jeršovas, 2010).

Lietuvos situaciją Europos Sąjungos šalių kontekste geriausiai atspindi neto migracija (žr. 3 lentelę). Neto migracija – tai imigrantų ir emigrantų skaičiaus skirtumas. Šalių, į kurias daugiau žmonių atvyksta nei išvyksta (nes jos patrauklios, vykdo migrantų pritraukimo programas), neto migracija yra teigiama, pavyzdžiui, Jungtinės Karalystės. Tuo tarpu iš kitų šalių išvykstančių žmonių skaičius gerokai pranoksta atvykstančių, pavyzdžiui, Lietuvos ir Airijos, todėl jų neto migracija – neigiama. 2010 ir 2011 metų statistiniai duomenys rodo, kad Lietuvoje imigrantų ir emigrantų skaičiaus skirtumas yra didžiausias Europoje (-23,7 2010 m. ir -12,6 2011 m.).

3 lentelė. Neto migracija ES valstybėse 1000 gyventojų, 2011 m.

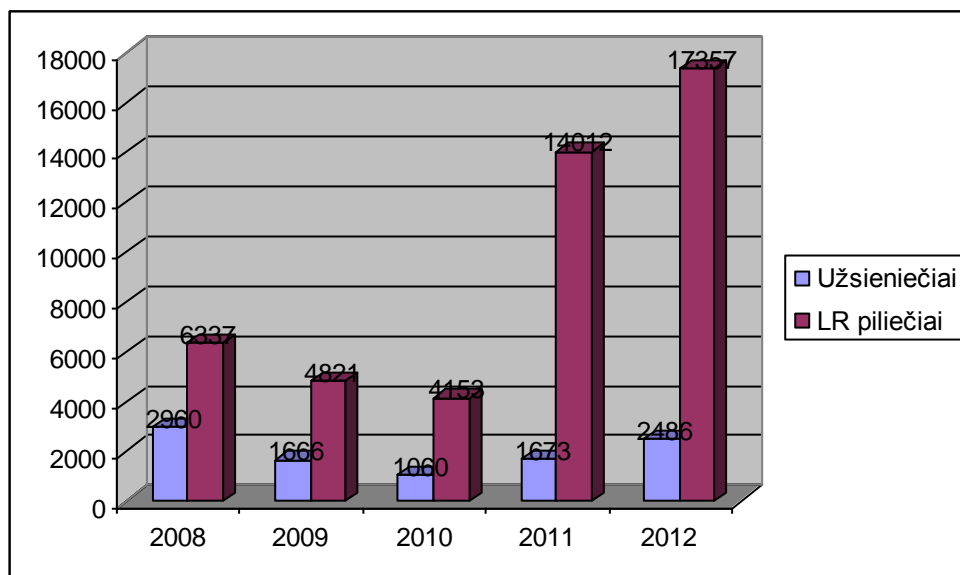
VALSTYBĖ	METAI	
	2010	2011
Lietuva	-23,7	-12,6
Latvija	-3,5	-11,2
Airija	-7,5	-7,3
Portugalija	0,4	-2,3
Graikija	-0,1	-1,3
Ispanija	1,3	-0,9
Bulgarija	-3,2	-0,7
Lenkija	-0,1	-0,1
Rumunija	0	-0,1
Estija	0	0
Slovakija	0,6	0,5
Prancūzija	0,8	0,8
Slovėnija	-0,3	1
Vengrija	1,2	1,3

Čekija	1,5	1,6
Malta	5,4	1,7
Nyderlandai	2	1,8
Danija	3	2,4
Suomija	2,6	3,1
Vokietija	1,6	3,4
Jungtinė Karalystė	3,9	3,5
Italija	5,1	4
Austrija	3,3	4,4
Švedija	5,3	4,8
Belgija	7,9	6,5
Liuksemburgas	15,1	21,2
Kipras	19,2	21,3

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis, 2013 m.

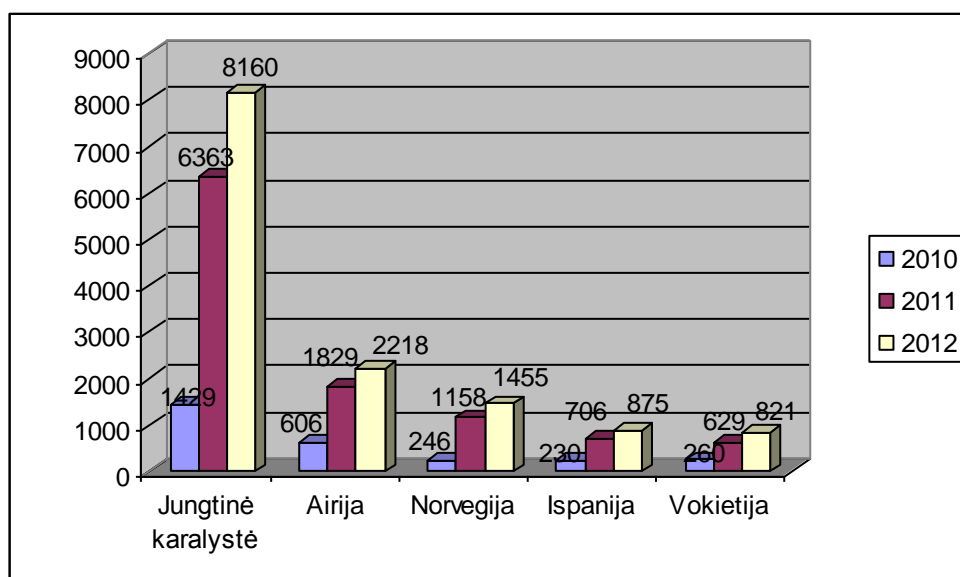
Dėl didelės emigracijos ir kitų priežasčių Lietuvos demografinės prognozės tikrai neoptimistinės, nors pagal Jungtinių Tautų (JT) organizacijos prognozes emigracija iš Lietuvos greitai „silps“ ir per ateinančius dvidešimt metų neigiamas migracijos neto laipsniškai mažėdamas sudarys apie 70 tūkst. Vėliau, nuo 2030 m., jau prognozuojamas nulinis migracijos neto, t. y. dėl emigracijos Lietuvos gyventojų skaičius nebeturėtų mažėti. Emigracija mažės ir taps subalansuota (World population prospects, 2010).

Esant tokiems dideliems emigracijos mastams, atvykstančiųjų į Lietuvą skaičius yra mažas. Per pastarąjį dešimtmetį į Lietuvą kasmet atvykdavo apie 6 500 asmenų. Imigracija paprastai suvokiama kaip užsieniečių atvykimas į šalį, tačiau Lietuvoje didžiąją dalį imigrantų dalis yra iš užsienio grįžtantys Lietuvos piliečiai. 2012 m. jie sudarė net 87 proc. visų atvykstančiųjų (žr. 2 pav.). Toks didelis grįžtančiųjų skaičius aiškinamas tuo, kad įvedus privalomąjį sveikatos draudimą prievolę, daugiau žmonių deklaruoja tiek savo atvykimą, tiek ir išvykimą. Į Lietuvą atvykstančių užsieniečių skaičius nėra didelis – vidutiniškai apie 2000-2500 per metus. Į Lietuvą per metus atvyksta apie 2000-2500 užsieniečių. 2012 m. į Lietuvą atvyko 2500 užsieniečių (apie 1000 ES piliečių ir apie 1500 ne ES šalių piliečių). 2012 m. imigrantų skaičius didėjo ir dėl išaugusio darbo jėgos poreikio - buvo išduota 1300 daugiau leidimų dirbti nei 2011 m. Dauguma užsieniečių atvažiuoja iš Baltarusijos, Rusijos Federacijos ir Ukrainos.

2 pav. Grįžę (reemigravę) Lietuvos Respublikos piliečiai ir imigravę užsieniečiai (metiniai duomenys)

Šaltinis: Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės

3 pav. Grįžę (reemigravę) Lietuvos Respublikos piliečiai pagal buvusią gyvenamąją vietą (valstybę)

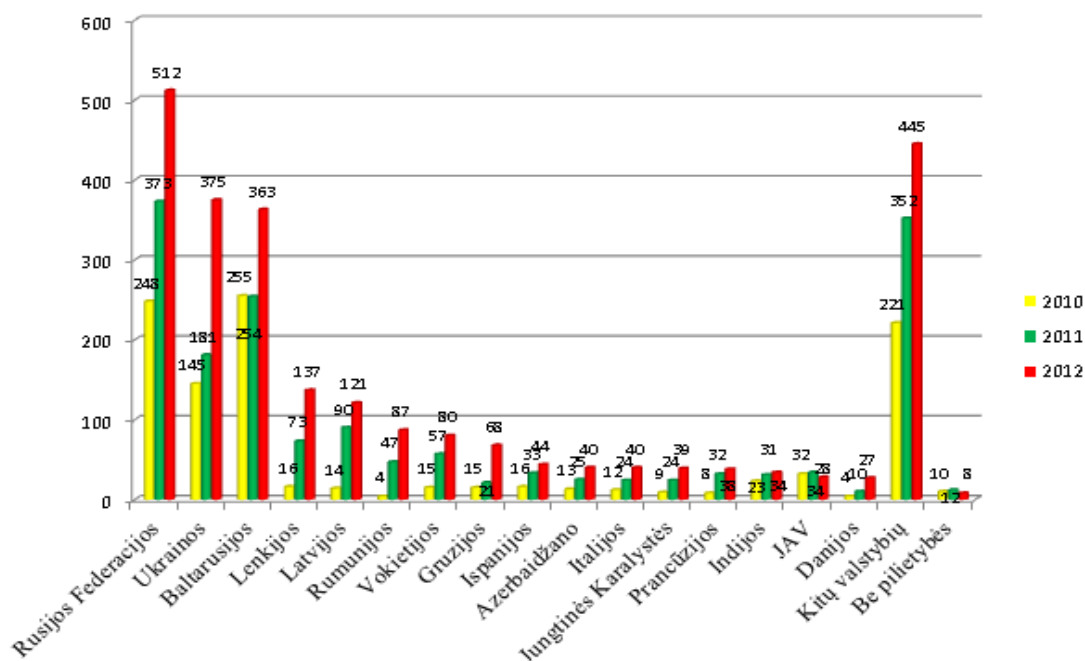
Šaltinis: Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės

Užsieniečių į Lietuvą daugiausia atvyksta iš Rusijos Federacijos, Ukrainos, Baltarusijos, Lenkijos ir Latvijos (žr. 4 lentelę). Nors didžiausias atvykstančiųjų skaičius yra iš Rusijos Federacijos, tačiau per 2011 – 2012 metus daugiausiai paaugo imigrantų skaičius iš Ukrainos (2012 metais atvyko 194 asmenimis daugiau nei 2011, o imigrantų skaičius iš Rusijos išaugo tik 139 asmenimis).

4 lentelė. Imigrantų užsieniečiai pagal pilietybę 2010 – 2012 m.

PILIETYBĖ	METAI		
	2010	2011	2012
Rusijos Federacijos	248	373	512
Ukrainos	145	181	375
Baltarusijos	255	254	363
Lenkijos	16	73	137
Latvijos	14	90	121
Rumunijos	4	47	87
Vokietijos	15	57	80
Gruzijos	15	21	68
Ispanijos	16	33	44
Azerbaidžano	13	25	40
Italijos	12	24	40
Jungtinės Karalystės	9	24	39
Prancūzijos	8	32	38
Indijos	23	31	34
JAV	32	34	28
Danijos	4	10	27
Kitų valstybių	221	352	445
Be pilietybės	10	12	8
IŠ VISO	1060	1673	2486

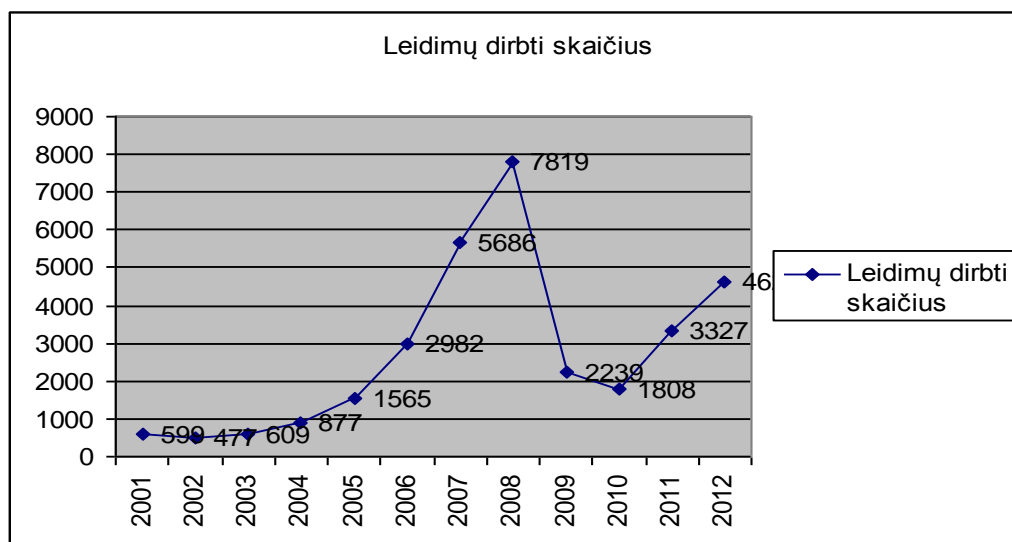
Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis, 2013 m.

4 pav. Imigrantų užsieniečiai pagal pilietybę 2010 – 2012 m.

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis, 2013 m.

Ekonominio pakilimo metu (2005 - 2008 m.) užsieniečių, atvystančių į Lietuvą darbo tikslais, skaičius sparčiai augo, o krizės metu (2009 - 2010 m.) labai sumažėjo (žr. 5 pav.). Pavyzdžiui, 2008 metais mūsų šalyje trečiųjų šalių piliečiams buvo išduoti 7819 leidimai dirbti, o 2010 metais tik 1808. Lietuvoje labai nukritus darbo užmokesčiui ir drastiškai sumažėjus darbo vietų, šalis tapo nepatraukli imigrantams, o emigrantų skaičius vėl išaugo.

5 pav. Trečiųjų šalių piliečiams išduotų leidimų dirbti skaičius (metiniai duomenys)

Šaltinis: Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės.

Ekonomikai pamažu atsigaunant vėl pradėjo trūkti darbuotojų, todėl, reaguojant į rinkos pokyčius, išduotų leidimų dirbti skaičius 2012 m. padidėjo lyginant su dviem paskutiniaisiais metais. Lietuvos darbo birža 2012 m. trečiųjų šalių piliečiams išdavė apie 4600 leidimų dirbti (Europos migracijos tinklas, 2013).

5 lentelė. Išduotų leidimų dirbti trečiųjų šalių piliečiams skaičius (pagal šalį, 2012 m.)

Valstybė	Metai	
	2010	2012
Baltarusija	912	1942
Ukraina	423	1916
Kinija	110	178
Rusijos Federacija	80	148
Moldovos Respublika	59	115
Indija	67	63
Gruzija	46	48
Šri Lanka	30	30
Serbija	2	28
Kitos šalys	81	159
Iš viso	1808	4627

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis, 2013 m.

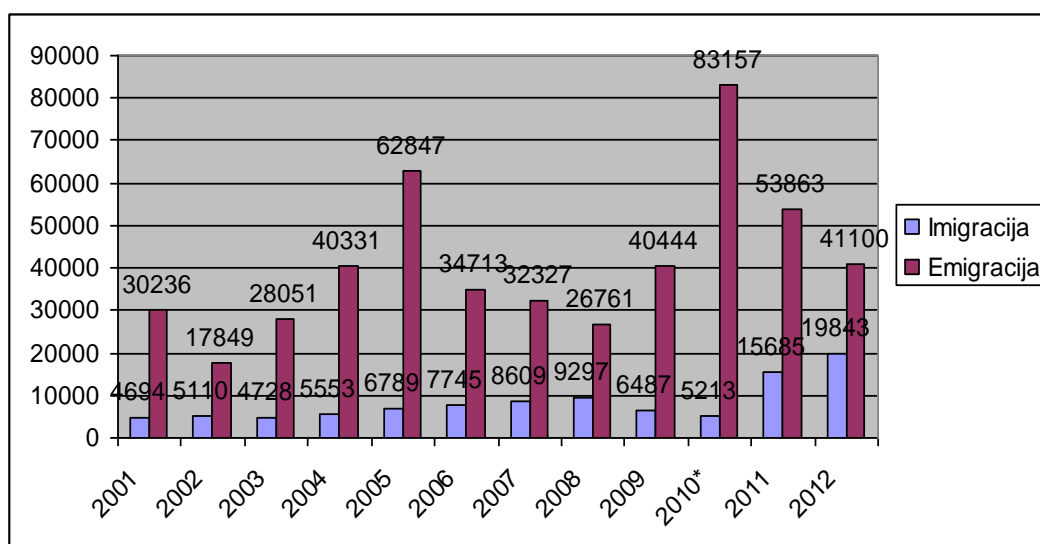
Trečiųjų šalių piliečiai gali būti įdarbinami tik tuose sektoriuose, kuriuose trūksta darbuotojų iš Lietuvos ir ES (žr. 6 lentelę). Lietuvos darbo biržos duomenimis, šiuo metu mūsų šalyje labiausiai trūksta tolimųjų reisų vairuotojų, suvirintojų, laivų korpusų surinkėjų (Europos migracijos tinklas, 2013)

6 lentelė. Sektoriai, kuriuose įdarbinami Trečiųjų šalių piliečiai

PROFESIJA	METAI		
	2010	2011	2012
Tarptautinio krovinių vežimo transporto priemonės vairuotojas	1136	2269	3265
Metalinių laivų korpusų surinkėjas	149	363	406
Suvirintojas	91	166	322
Restorano virėjas	99	115	132
Suvirintojai elektra ir dujomis	:	39	12
Konsultantas	54	31	39
Kitos	279	344	451
IŠ VISO	1808	3327	4627

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis, 2013 m.

Lietuvai dideli emigracijos mastai kelia nemažai problemų: kinta šalies demografinė struktūra, nes visuomenė sensta, ima trūkti darbo jėgos, vyksta protų nutekėjimas. Lyginant su 2010 m. ir 2011 m., emigracijos mastai 2012 m mažėjo, tačiau palyginus su 2006 - 2009 m. jie vis dar išliko dideli. Tikėtina, kad atsigaunant ekonomikai 2013 m. didės tiek grįžtančių lietuvių, tiek užsieniečių srautai. (Europos migracijos tinklas, 2013)

6 pav. Emigracija ir imigracija Lietuvoje

Šaltinis: Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės

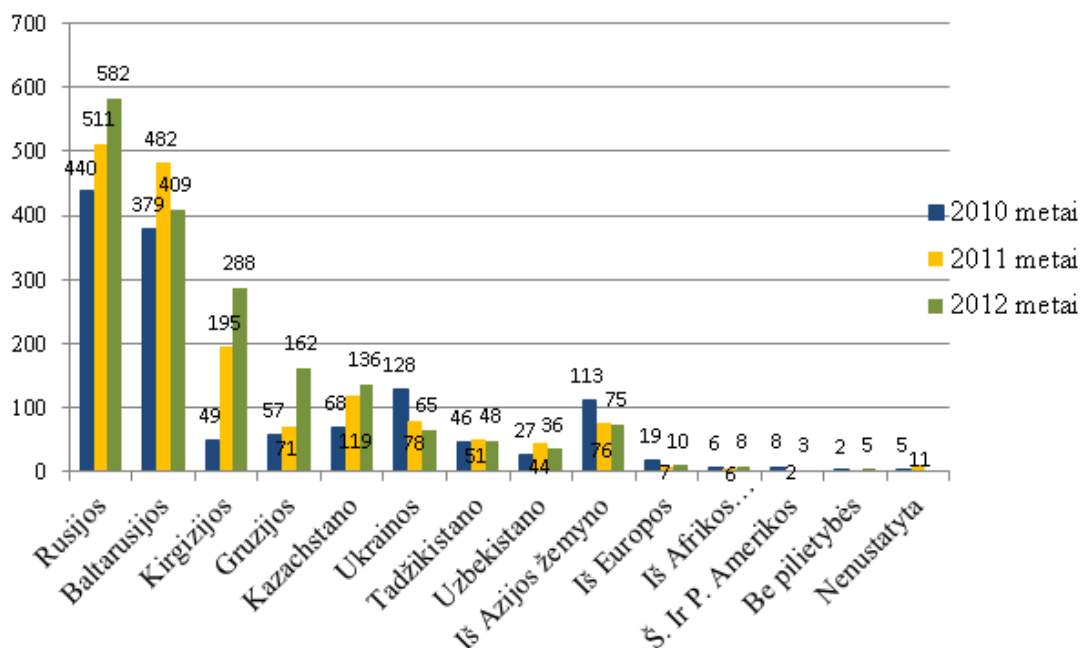
Emigrantų skaičiaus neproporcingą augimą 2010 m. ir 2011 m. sąlygojo valstybės nustatyta prievolė nuolatiniams šalies gyventojams mokėti privalomojo sveikatos draudimo įmokas, dėl kurių savo išvykimą iš Lietuvos į užsienio valstybę deklaravo ir migrantai, išvykę ankstesniais metais.

Kaip ir visose Europos Sąjungos šalyse, Lietuvoje pasitaiko nelegalios migracijos atvejų. Kiek gali būti neteisėtų migrantų mūsų šalyje, nėra žinoma. Fiksuojami tie atvejai, kai buvo nustatyta, kad asmuo pažeidė teisėto buvimo Lietuvoje tvarką. 2012 m. neteisėtų migrantų buvo identifikuota 1,8 tūkst. (žr. 7 lentelę). Tai yra apie 5 proc. visų šalyje gyvenančių užsieniečių. Neteisėti migrantai privalo išvykti iš Lietuvos. Jei to nepadaro patys, yra išsiunčiami priverstinai. 2012 m. užfiksuota daugiau valstybės sienos pažeidimų prie sienos su Baltarusija. Mažėjo pažeidimų prie sienos su Rusija. Lietuva daugumai nelegalių migrantų yra tranzito valstybė, per kurią jie bando pasiekti Vakarų Europos ar Skandinavijos šalis. Organizuotai ar savarankiškai nelegalūs migrantai bando neteisėtai kirsti valstybės sieną, pateikdami melagingus duomenis apie vykimo tikslą, apgaulės būdu siekia gauti vizą, pasinaudoti klastotais dokumentais.

7 lentelė. Trečiųjų šalių piliečiai, kurie privalėjo išvykti dėl neteisėto atvykimo, buvimo ar gyvenimo Lietuvos Respublikoje, 2012 m. (pagal pilietybę)

Rusijos	440	511	582
Baltarusijos	379	482	409
Kirgizijos	49	195	288
Gruzijos	57	71	162
Kazachstano	68	119	136
Ukrainos	128	78	65
Tadžikistano	46	51	48
Uzbekistano	27	44	36
Iš Azijos žemyno	113	76	75
Iš Europos	19	7	10
Iš Afrikos žemyno	6	6	8
Š. Ir P. Amerikos	8	2	3
Be pilietybės	2	0	5
Nenustatyta	5	11	0
IŠ VISO	1347	1653	1827

Šaltinis: Sudaryta autorės pagal Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenis, 2013 m.

7 pav. Trečiųjų šalių piliečiai, kurie privalėjo išvykti dėl neteisėto atvykimo, buvimo ar gyvenimo Lietuvos Respublikoje, 2012 m. (pagal pilietybę)

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis, 2013 m.

Kitose Europos Sąjungos šalyse situacija kiek kitokia. Eurostat duomenimis, 2012 m. sausio 1 d. ES iš viso buvo 503,7 mln. gyventojų, t. y. 1,3 mln. gyventojų daugiau nei 2011 m. 2012 m. ES buvo 335,4 mln. darbingo amžiaus gyventojų (15–64 m.), numatoma, kad per ateinančius 50 metų, iki 2060 m., jų sumažės iki 209,6 mln. 2012 m. senėjimo indeksas siekė 26,8 proc., numatoma, kad iki 2060 m. jis išaugs iki 52,6 proc. 20,7 mln. ES gyvenantys trečiųjų šalių piliečiai sudarė apie 4,1 proc. visų ES gyventojų. Didesnė jų dalis yra atvykėliai iš trečiųjų šalių – Šiaurės Afrikos (Maroko, Alžyro), Indijos, Kinijos ir kt. Septyniose ES valstybėse narėse (Liuksemburge, Kipre, Airijoje ir kt.) užsienio valstybių piliečiai sudarė daugiau nei dešimtadalį visų gyventojų. Palyginti su 2011 m., 2012 m. bendras prašymų suteikti prieglobstį skaičius išaugo 9,7 proc. ir siekė kiek daugiau nei 330 000 (jų buvo daug mažiau, nei 2001 m., kai gauta daugiausia prašymų suteikti prieglobstį – 425 000).

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuva savo migracijos situacija itin išsiskiria Europos Sąjungos šalių kontekste. Lietuvos emigracijos rodikliai tūkstančiui gyventojų yra didžiausi Europos Sąjungoje. Daugiausia išvykstama į ES šalis – Jungtinę Karalystę, Airiją, Vokietiją bei vis dar didelis skaičius išvykstančiųjų į JAV. Lietuvoje imigrantų ir emigrantų skaičiaus skirtumas, arba neto migracija, yra didžiausias Europoje (plg. 2011 m. Lietuvos neto migracija buvo – 12,6, o Liuksemburgo 21,2). Užsieniečių į Lietuvą atvyksta nedaug – vidutiniškai apie 2000-2500 per metus. 2012 m. į Lietuvą atvyko 2,5 tūkst. užsieniečių – iš jų apie 1000 ES piliečių ir apie 1500 ne ES šalių piliečių. Dauguma užsieniečių atvažiuoja iš Baltarusijos, Rusijos Federacijos ir Ukrainos.

Lietuva didžiajai daliai nelegalių migrantų yra tranzito valstybė bandant pasiekti Vakarų Europos ar Skandinavijos šalis.

2.2. Imigrantų integracijos problemos Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos šalyse

Šiandien migracija tampa vienu svarbiausių globalių veiksnių, vienaip ar kitaip veikiančių valstybių ekonomikos plėtrą, jų piliečių gerovę ir socialinį stabilumą. Pasak V. Kanopienės, V. Bartochevio (2013), daugelis Vakarų Europos valstybių pasiekė demografinės raidos etapą, kuris yra įvardijamas kaip trečiasis demografinis perėjimas – kai mažas gimstamumas neužtikrina kartu kaitos, imigracija tampa svarbiausiu demografinės pusiausvyros palaikymo bei gyventojų skaičiaus augimo veiksniu. Dėl šių priežasčių keičiasi visuomenių etninė sudėtis, jose gausėja kitataučių – gyventojų prognozės rodo, kad šie procesai ateityje dar labiau suintensyvės.

Nors imigracija yra veiksnys, kuris leidžia šalims palaikyti demografinį balansą ir užtikrinti gyventojų skaičiaus augimą, tačiau pastarųjų metų socialinių tyrimų duomenys rodo neigiamų nuostatų imigrantų ir kitataučių atžvilgiu plitimą. Sociologinių tyrimų, kuriuos atliko tarptautinė visuomenės nuomonės apklausų kompanija „Gallup“ 2011 m. lapkričio mėn. – 2012 m. sausio mėn. 59-iose pasaulio šalyse (iš viso buvo apklausta 53 433 žmonės, maždaug po 1000 kiekvienoje šalyje), metu respondentų buvo klausama, ar jie teigiamai vertina imigraciją, ar pasisako prieš ją. Remiantis gautais duomenimis, buvo skaičiuojamas vadinamasis imigracijos palaikymo indeksas, kaip skirtumas tarp palaikančių ir priešišku imigracijai asmenų proporcijų, išreikštų procentais. Paaikškėjo, kad didžiausi neigiami rodikliai buvo būdingi Rytų Europos (-31 proc.) ir Arabų pasaulio valstybėms (-30 proc.), o didžiausia tolerancija pasižymėjo Afrikos (38 proc.) ir Šiaurės Azijos (22 proc.) šalių piliečiai. Pažymėtina, kad Lietuva šiame sąraše užėmė tik 50-ąją poziciją (-39 proc.) (Gallup-international.com, 2012). Sociologinio tyrimo, atlikto 2011 m., duomenimis, kiek daugiau nei pusė (51 proc.) lietuvių laikosi nuomonės, kad atvykstantys imigrantai gali sukelti socialinius neramumus, dar didesnė dalis (56 proc.) negalvoja, kad imigrantai galėtų praturtinti šalies kultūrinį gyvenimą (Pilinkaitė-Sotirovič, Žibas, 2011). Prieglobsčio ieškančių ir prieglobstį gavusių užsieniečių (iš)gyvenimo Lietuvoje – Pabradėje, Užsieniečių registracijos centre, ir vėlesniu, integracijos, laikotarpiu Rukloje, Pabėgėlių priėmimo centre, taip pat kitur analizė atskleidė, kad prieglobsčio ieškančių ir prieglobstį gavusių užsieniečių gyvenimas labai priklauso nuo prieglobsčio sistemos institucijų, o patiriama izoliacija, galimybių apribojimas ir socialinė atskirtis naikina socialinius išteklius. Pažymėtina, kad Lietuvoje prieglobsčio ieškantys ir prieglobstį gavę užsieniečiai „patiria nevisaverčio, nenaudingo, nepageidaujamo pašaliečio, turinčio ribotas žmogaus teises, psichologiškai ir geografiškai įkalinto ar priklausomo žmogaus gyvenimą. Tokia patirtis

slopina iniciatyvą kaupti socialinį kapitalą ir sėkmingai integracijai palieka nedaug šansų (Aleknevičienė, 2013, p. 103)“.

Esant labai didelei emigracijai, Lietuvoje neišvengiamai kyla migracijos srautų subalansavimo problema. Imigrantų gausėjimas gali tapti mūsų socialinio gyvenimo realybe, kaip kad jau daugelį metų yra Vakarų Europoje. Britų tarybos ir Migracijos politikos grupės parengta studija „Migrantų integracijos politikos indeksas (MIPEX III)“ atskleidė, kad tarp tirtos 31 šalies, pagal jų vykdomą užsieniečių integracijos politiką, Lietuva 2010 m. užėmė 27-ą vietą (Migracija Lietuvoje: faktai ir skaičiai, 2011).

Neigiamos nuostatos imigrantų atžvilgiu ryškėja ir kitose Europos Sąjungos šalyse. Imigrantų kaip problemos suvokimas yra neatskiriamas nuo nacionalistinės-ksenofobinės nuostatos. Atvirai ji reiškama sienų uždarymu, deportacijomis, prieš imigrantus nukreipta retorika. Užslėptai ji egzistuoja klaidingai vadinamuose „integracijos“ procesuose, kurių tikslas – asimiliuoti, panaikinti bet koki kitoniškumą, sukurti ne daugiakultūrinę, bet monokultūrinę visuomenę. Net tokiose šalyse kaip Vokietija, Prancūzija, kur plačiausiai suprantama integracija, nacionalizmas kelia grėsmę sėkmingam jos įgyvendinimui. Imigracijos iš ne ES šalių ribojimas tapo vienu pagrindinių ES narių migracijos politikos prioritetų. „Viešojoje erdvėje pasigirstantys politikų pareiškimai apie migrantų invaziją, antiimigracinių partijų atgimimas, neigiamas imigracijos atspalvis žiniasklaidoje, neigiamas šio proceso įvaizdis politiniu ir visuomeniniu lygmeniu rodo migrantus priimančių ES valstybių narių ir visuomenių priešišumą imigracijos procesams (Žibas, 2009, p. 7)“.

Pasak K. Žibo (2012), Šengeno sutarties ratifikavimo etapas (2007) paveikė Europos kontinento geopolitinę situaciją. ES išorinių sienų „pasislinkimas“ Rytų kryptimi ir judėjimo laisvės principo liberalizavimas ES „viduje“ tapo vienu svarbiausiu tarptautinės migracijos procesus skatinančiu veiksniu. Nepaisant griežtos imigracijos politikos, dauguma ES valstybių narių tapo didėjančios imigracijos liudininkėmis. Dar XX a. pabaigoje pagrindiniais imigracijos traukos centrais ES buvo laikomos Vakarų Europos ir Skandinavijos šalys, bet XXI a. vykstantys (dez)integracijos procesai Europoje ir už jos ribų rodo naujas migracijos tendencijas: „naujosios“ ES valstybės narės tapo ne tik imigrantų kilmės, bet taip pat tranzito bei tikslo šalimis iš geografiškai artimų (Rusijos, Baltarusijos ir Ukrainos) ir tolimų (pvz., Afrikos kontinento, Turkijos, Kinijos ir kt.) šalių. Tuo pat metu, kai Vakarų Europos šalys pradėjo kritiškai vertinti įgyvendinamą imigracijos ir migrantų integracijos politiką, „naujosios“ ES valstybės narės susidūrė su imigracijos srautų reguliavimo ir migrantų integracijos strategijų kūrimo iššūkiais. Lietuva tarptautinės migracijos kontekste nėra išimtis.

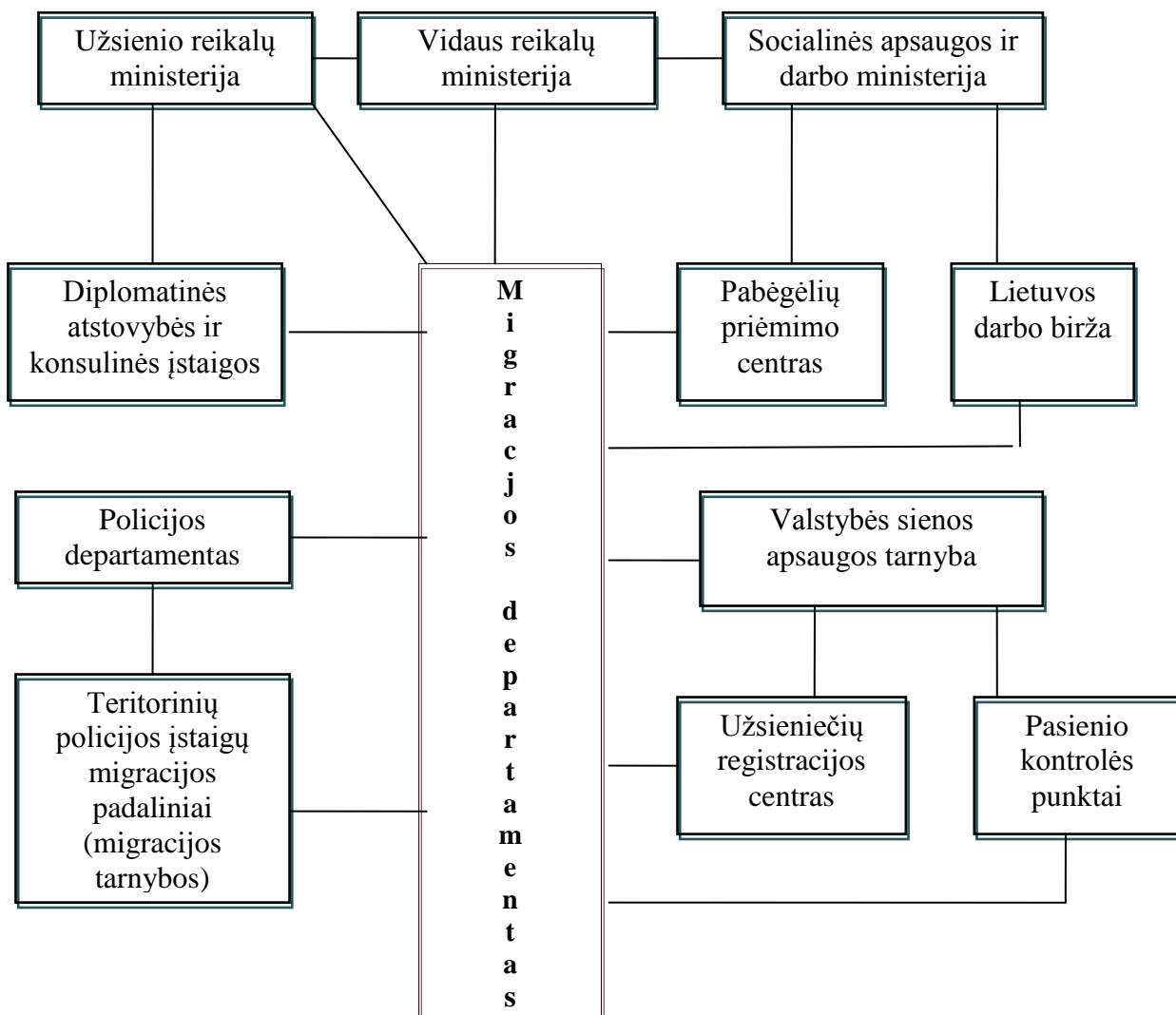
Apibendrinant galima teigti, kad kitataučių gausėjimas gali tapti mūsų socialinio gyvenimo realybe, kaip kad jau daugelį metų yra Vakarų Europoje. Tačiau visuomenė kol kas yra gana priešiška nusiteikusi (netgi fobiška) imigrantų atžvilgiu – tai rodo tiek tarptautinių (Gallup), tiek ir

šalyje atliktų sociologinių tyrimų duomenys. Svarbiausia valstybių narių užduotis – užtikrinti, kad būtų imamasi veiksmingų integracijos skatinimo priemonių. Migrantams turėtų būti sudarytos sąlygos panaudoti visą savo potencialą aplinkoje, kurioje visapusiškai paisoma jų pagrindinių teisių ir kurioje jie gali prisidėti kuriant mūsų visuomenės gerovę.

2.3. Lietuvos ir kitų ES šalių imigracijos reguliavimo politika

Migracijos politiką galima apibūdinti kaip vyriausybės veiksmus, kuriais siekiama reguliuoti gyventojų migraciją sukeliančias priežastis, migracijos procesus ir jų pasekmes. „Gyventojų migracijos požiūriu gali būti vykdoma skirtinga politika: emigraciją ribojanti, emigraciją skatinanti ir nesikišimo (kai vyriausybė nesikiša į emigracijos procesus ir leidžia jiems plėtotis natūralia eiga)“ (Kripaitis, Romikaitytė, 2005, p. 15).

Lietuvoje sukurtas visas migracijos procesus valdančių įstaigų tinklas (žr. 6 pav.).

8 pav. Migracijos procesų valdymo struktūra Lietuvos Respublikoje

Šaltinis: sudaryta autorės

Pagrindinė institucija, atsakinga už migracijos politikos formavimą ir jos įgyvendinimo priežiūrą, yra Vidaus reikalų ministerija (VRM). Migracijos departamentas (MD) prie VRM yra pagrindinė institucija, vykdanči valstybės politiką migracijos srityje. Ji bendradarbiauja su migracijos tarnybomis, kurios yra tiesiogiai pavaldžios Policijos departamentui (PD). Valstybės sienos apsaugos tarnyba (VSAT) atsako už sienų apsaugą ir įleidimą, įskaitant ir prieglobsčio prašytojų įleidimo procedūrą. VSAT atsako už teisėtą užsieniečių atvykimą, o PD – už teisėtą jų buvimą šalyje. Užsieniečių registravimo centras (URC) rūpinasi prieglobsčio prašytojų ir neteisėtų migrantų apgyvendinimu. Pabėgėlių priėmimo centras (PPR) teikia paslaugas užsieniečiams, kuriems Lietuvoje suteikiama tarptautinė apsauga. Užsienio reikalų ministerija yra atsakinga už vizų išdavimą, o Socialinės apsaugos ir darbo ministerija atsako už pabėgėlių integraciją. Lietuvos darbo birža atsakinga už darbo leidimų išdavimą trečiųjų šalių piliečiams, Valstybinė darbo inspekcija - už neteisėto darbo prevenciją. Kaip matyti, institucijų yra daug, tačiau dažnai iškyla efektyvaus tarpinstitucinio bendradarbiavimo problema. Be to, Lietuvoje nėra koordinuojančios institucijos, kuri būtų atsakinga už trečiųjų šalių piliečių integraciją.

Imigracija daugelyje valstybių laikoma viena iš priemonių demografinėms problemoms spręsti, ekonomikai skatinti ir gyvinti. Selektivi ir valstybės poreikius atitinkanti darbo imigracijos politika yra įtraukiama į valstybių vystymosi strategijas. Migracijos politikos kūrimo ir įgyvendinimo procesą sudaro du pagrindiniai aspektai: imigracijos reguliavimas (imigrantų atranka, jo priėmimo taisyklės, kt.) ir politika, reglamentuojanti imigrantams suteikiamas sąlygas (užimtumo ir būsto prieinamumas, galimybė siekti išsilavinimo, kt.) (Meyers 2000). Pirmuoju atveju yra reguliuojamas pats *imigracijos procesas*, antruoju *imigranto integracija*.

Migracijos procesai kontroliuojami, tačiau pasigendama aktyvios darbo jėgos pritraukimo politikos, emigracijos srautai nemažėja. Emigracija yra paremta laisvo judėjimo principu, todėl demokratinio kelio teisiškai riboti šį procesą nėra. Imigracijos atžvilgiu situacija kitokia. Esant dideliems tarptautinės migracijos srautams, valstybės imasi teisinių barjerų taikydamos selektyvios migracijos politiką. Dažniausiai vyriausybės taiko atrankos kriterijus, remdamosi ekonomiais interesais bei situacija darbo rinkoje. Pasak K. Žibo (2009), galima išskirti tokius atrankos modelius:

a) *Žmogiškojo kapitalo* modelis (būsimieji imigrantai vertinami pagal kriterijus, leidžiančius vyriausybei tiksliai prognozuoti ilgalaikę ekonominę naudą);

b) *Darbdavio interesų* modelis (svarbesnė yra dabartinė, o ne galima ateityje padėtis užimtumo srityje. Imigrantai atrankami pagal darbdavių poreikius pagal jų kvalifikaciją);

c) *Darbuotojų trūkumo* modelis (nustatomos tam tikros sritys ar profesijos, kuriose trūksta darbuotojų ir darbdaviai gali rinktis darbuotojus iš tarptautinės darbo jėgos pasiūlos).

Lietuvoje darbo leidimai yra išduodami atsižvelgiant į darbo rinką ir žmogiškųjų išteklių trūkumą tam tikruose sektoriuose, todėl galima sakyti, kad taikomas *darbdavių interesų* modelis. Mūsų šalyje imigracijos politika ėmė formuotis kaip atsakas į augančią ekonomiką, mažėjančią nedarbą, gana didelę emigraciją ir mažą imigraciją. Nuo 2006 metų pradėjo susidurti Lietuva su darbo jėgos trūkumu, ypač statybos, transporto, paslaugų sektoriuose. Su tokiu trūkumu greičiausiai ėmė susidurti didelės statybų ir transporto įmonės. Verslas siekė kaip galima sparčiau ir kuo mažesnėmis sąnaudomis kompensuoti susidariusį darbo jėgos trūkumą bei greičiau užkamšyti atsirandančias skylės ir imigraciją matė kaip vieną priemonių, leidžiančių tai padaryti gana greitai. Vyriausybė ėmė jausti stiprų verslo spaudimą, kad būtų supaprastintos ir pagreitintos užsieniečių įdarbinimo procedūros (Sipavičienė, Jeršovas, 2010). Tai buvo bene vienintelė išeitis greitai kompensuoti atsirandantį darbo jėgos stygių. Tačiau tokią politiką sunku būtų vertinti kaip subalansuotą ilgalaikę strategiją.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2006 m. spalio 17 d. nutarimu nusprendė parengti *Ekonominės migracijos reguliavimo strategiją ir priemonių planą* (2006 m. spalio 17 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006–2008 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“). Vėliau buvo sudaryta ir patvirtinta Ekonominės migracijos reikalų komisija, kuriai buvo pavesta parengti strategiją bei priemonių planą 2007–2008 ir 2009–2012 metams. Strategija ir priemonių planas 2007–2008 metams buvo parengti ir Vyriausybės patvirtinti, o 2009–2012 metams nebuvo patvirtinta.

Ši strategija (2007) yra pirmoji ir kol kas vienintelė valstybės migracijos reguliavimo strategija. Pagrindinis strategijos tikslas – „atsižvelgiant į esamą ekonominės migracijos būklę Lietuvoje, ES bei pasaulyje, nustatyti ilgalaikius ekonominės migracijos politikos tikslus ir prioritetus taip, kad spartaus ekonominio augimo sąlygomis Lietuvoje nepritrūktų darbo jėgos bei būtų išvengta kitų neigiamų šio proceso padarinių.“

Svarbiausios ekonominės migracijos strategijos (2007) nuostatos yra šios:

1. Keliant ekonomikos lygį per įvairius veiksmus, mažinti Lietuvos gyventojų emigraciją;
2. Įtraukti į darbo rinką kiek įmanoma daugiau vietinės darbo jėgos;
3. Siekti, kad kuo daugiau ekonominių migrantų grįžtų į tėvynę;
4. Paprastinant įvairias procedūras, pritraukti darbuotojų iš trečiųjų šalių.

Strategijoje darbuotojų iš trečiųjų šalių pritraukimas laikomas tik kaip papildoma antrinė ir ribota priemonė. Strategija numato, kad darbo jėga iš trečiųjų šalių bus pasitelkiama tik tuose sektoriuose, kuriuose nustatytas vietinės ir kitų ES valstybių narių darbo jėgos trūkumas, ribojantis įmonių veiklos galimybes, ir ribotam darbo sutarčių laikotarpiui, atsižvelgiant į grįžtančios emigravusios vietinės darbo jėgos srautus.

Ekonominės migracijos reguliavimo strategija ir jos 2007–2008 metų priemonių planas buvo vykdomas 2007–2008 metais. Šis planas buvo orientuotas išimtinai į tų dienų realybę ir dauguma jo veiklų buvo skirtos susigrąžinti išvykusius Lietuvos gyventojus ir taip kompensuoti trūkstamą darbo jėgą. Plane taip pat buvo numatyta kurti darbuotojų iš užsienio atsivežimo politiką bei paprastinti darbuotojų atvykimo procedūras. Tačiau realių priemonių šioje srityje beveik nebuvo imtasi. Buvo tik šiek tiek palengvintos taisyklės tiems trečiųjų šalių darbuotojams, kurių labiausiai reikėjo verslui. To meto darbo imigracijos politiką būtų galima apibūdinti kaip „skylių darbo rinkoje kamšymą bei verslo (dažniausiai stambiojo) interesų tenkinimą“ (Sipavičienė, Jeršovas, 2010, p. 23). Šioje strategijoje nebuvo įvardyta ilgalaikių valstybės strateginių tikslų. Tiksliai nenustatant valstybės ilgalaikių poreikių, neturint aiškios strategijos, kuriama gana ribota, trumpalaikius tikslus turinti ir tik egzistuojančius poreikius tenkinanti imigracijos politika, t. y. įsileisti tik tuos, kurių reikia šiandien, ir tik ribotam laikotarpiui, tol, kol jų reikės. Apie kitus šalia vykstančius procesus (pvz., migrantų integraciją) kol kas tik kalbama, tačiau nesiimama jokių konkrečių veiksmų. Todėl nenuostabu, kad, pasikeitus ekonominėms sąlygoms, tokia nelanksti ir ribotus tikslus turinti strategija neteko svarbos ir visai nunyko.

Dabartinę migracijos situaciją Lietuvoje būtų galima apibūdinti kaip chaotišką. Masiška emigracija sukelia daug demografinių bei darbo jėgos problemų ir šalies ateities perspektyvos vertintinamos pesimistiškai. Vertinant ekonominiu požiūriu, Lietuva dėl emigracijos netenka didelės dalies aktyvios ir kvalifikuotos darbo jėgos, o imigracija išlieka menka ir nepajėgi kompensuoti emigracijos praradimų. Migracijos sukeltos problemos dabar ir ateityje Vyriausybei yra žinomos ir įvardijamos, tačiau politinis atsakas yra neadekvatus ir dažniausiai pavėluotas.

Pagrindinis (ir vienintelis) tebegaliojantis strateginis dokumentas – Lietuvos imigracijos politikos gairės (2008). Tačiau tai yra daugiau politinė deklaracija, netapusi realia strategija ir praktinėmis jos įgyvendinimo priemonėmis. Gairėse išdėstyti Lietuvos imigracijos politikos principai rodo, kad Vyriausybė tęsia „skylių kamšymo“ politiką, į imigraciją ir imigrantus žvelgia kaip į priemonę, reikalingą atsirandančiam darbo jėgos trūkumui kompensuoti. Šis tikslas puikiai tenkina „degančius“ verslo interesus, tačiau valstybiniu požiūriu yra gana siauras ir ribojantis valstybės galimybes įgyvendinti ilgalaikius poreikius atitinkančią bei inovacijas skatinančią darbo jėgos pritraukimo iš trečiųjų valstybių politiką. Užtikrinti, kad Lietuvoje nepritrūktų darbo jėgos, yra svarbus tikslas, tačiau tai nėra į ateitį orientuota darbo imigracijos strategija. Beje, kai kurie dabar gairių deklaruojami principai yra gana prieštaringi ir sunkiai tarp savęs suderinami, pvz., imigracijos laikinumo ir integracijos principai, geografiniai prioritetai ir darbo jėgos kokybės / kvalifikacijos reikalavimai, kt. Be to, aiškiai deklaruojama, kad trečiųjų šalių piliečių imigracija laikytina tik antrine priemone, prioritetą teikiant grįžtamajai migracijai skatinti. Imigracijos politikos gairės pagrindiniu tikslu laiko emigravusių Lietuvos gyventojų susigrąžinimą į tėvynę

(grįžtamosios migracijos skatinimas) (Sipavičienė, Jeršovas, 2010). Nors tai yra politiškai gražus tikslas, ekonominė nauda, siekiant patenkinti darbo rinkos poreikius, dažnai nevienareikšmė – į Lietuvą grįžta nebūtinai tie žmonės, kurių reikia darbo rinkai. Pats grįžimo skatinimas gairėse yra numatytas daugiau kaip socialinė kampanija, bet nėra tikslingai orientuotas į tas grupes, profesijas, specialybes, kurių Lietuvoje labiausiai trūksta, kurių atstovų grįžimas būtų siejamas su ateities ekonomikos poreikiais.

Lietuvoje yra nubrėžta aiški takoskyra tarp vadinamųjų repatriantų (tai asmenys, deportuoti sovietiniu periodu iš Lietuvos, ar jų palikuonys ir dabar grįžtantys gyventi į Lietuvą) ir savanoriškų migrantų (tai daugiausia darbo migrantai, išvykę iš Lietuvos jau nepriklausomybės laikotarpiu ir dabar galvojančys grįžti). Abiejų šių migrantų grupių atžvilgiu vykdoma skirtinga politika: repatriantams taikoma labai dosni ir ilgalaikė (vykdoma nuo 1990-ųjų) paramos programa, o politika darbo migrantų grįžimui skatinti ir / ar paremti žengia tik pirmuosius žingsnius.

Už Lietuvos ribų gyvena apie 1,3 mln. lietuvių kilmės ir iš Lietuvos kilusių asmenų, iš jų - apie 300 tūkst. yra Lietuvos Respublikos piliečiai. Įvertinus globalizacijos procesus ir kitų valstybių bendradarbiavimo su savo diaspora patirtį, gyvybingų ir kokybiškai naujų valstybės santykių su jos diaspora užtikrinimas yra svarbus uždavinys Lietuvai. Lietuvos interesus yra išlaikyti ir sustiprinti po pasaulį pasklidusios mūsų tautos ryšius, sumažinti takoskyrą tarp išvykusiųjų ir gyvenančiųjų Lietuvoje, valstybės politiką diasporos atžvilgiu grindžiant „Globalios Lietuvos“ idėja. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2011 m. kovo 30 d. nutarimu Nr. 389 patvirtino „Globalios Lietuvos“ – užsienio lietuvių įsitraukimo į valstybės gyvenimą – kūrimo 2011–2019 metų programą (Žin., 2011, Nr. 42-1969). Programą parengė Užsienio reikalų ministerijos vadovaujama tarpinstitucinė darbo grupė, sudaryta iš įvairių Lietuvos institucijų, įstaigų ir organizacijų bei Pasaulio lietuvių bendruomenės atstovų. Programa parengta vadovaujantis Penkioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos programos, kuriai pritarta 2008 m. gruodžio 9 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. XI-52 (Žin., 2008, Nr. 146-5870), nuostatomis.

Tačiau teigiamų poslinkių imigracijos reguliavimo srityje visgi esama. 2013 metais įsigaliojo Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ pakeitimo ir papildymo įstatymas (Žin., 2013, Nr. 111-5488). Šiuo įstatymu nustatytos palankesnės leidimo gyventi išdavimo sąlygos asmenims, kurie pagal Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymą turi teisę atkurti Lietuvos Respublikos pilietybę arba yra lietuvių kilmės. Įstatyme taip pat pakeista nuostata dėl leidimo gyventi Lietuvos Respublikoje nagrinėjimo terminų. Užsieniečio prašymas dėl leidimo laikinai gyventi išdavimo Lietuvos Respublikoje turi būti išnagrinėtas ne vėliau kaip per 4 mėnesius, o dėl leidimo nuolat gyventi išdavimo – ne vėliau kaip per 2 mėnesius nuo prašymo pateikimo atitinkamoje institucijoje dienos. Įstatyme taip pat nustatyta galimybė taikyti sulaikymą užsieniečiui, kuris neteisėtai atvyko į Lietuvos Respubliką ar neteisėtai joje yra ir jeigu jam nėra

suteiktas laikinas teritorinis prieglobstis Lietuvos Respublikoje, tik tuo atveju, jeigu sulaikymas būtinas atitinkamam sprendimui priimti ir vykdyti. Pažymėtina, kad sudaryta galimybė užsieniečiams, kurie neteisėtai atvyko į Lietuvos Respubliką ar neteisėtai joje yra, tačiau yra pažeidžiami asmenys arba prieglobsčio prašytojai, pasirinkti savanorišką grįžimą į užsienio valstybę padedant tarptautinei ar nevyriausybinei organizacijai.

Lietuvos valstybės parama užsieniečių, gavusių prieglobstį Lietuvos Respublikoje, integracijai vykdoma, vadovaujantis socialinės apsaugos ir darbo ministro 2004 m. spalio 21 d. įsakymu Nr. A1–238 „Dėl Lietuvos valstybės paramos teikimo užsieniečių, gavusių prieglobstį Lietuvos Respublikoje, integracijai tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 157–5741; 2006, Nr. 5–167; 2009, Nr. 83–3449). Integracijos metu prieglobstį gavusiems užsieniečiams sudaromos tokios pat galimybės išlaikyti save ir dalyvauti visuomenės gyvenime kaip ir kitiems visuomenės nariams. Integracijos kryptys yra šios:

- valstybinės kalbos mokymas;
- švietimas;
- užimtumas;
- aprūpinimas gyvenamąja patalpa;
- socialinė apsauga; sveikatos apsauga;
- visuomenės informavimas apie užsieniečių integraciją.

Pagal pabėgėlių priėmimo centro nuostatus (2013) „Lietuvos valstybės politikos užsieniečių integracijos srityje nuostatomis įgyvendinti skiriamos Lietuvos Respublikos valstybės lėšos, taip pat gali būti naudojamos tarptautinių organizacijų, Europos Sąjungos struktūrinių fondų, Lietuvos Respublikos fizinių ir juridinių asmenų įsteigtų humanitarinės pagalbos fondų, nevyriausybinių organizacijų lėšos. Parama prieglobstį gavusiems užsieniečiams teikiama Pabėgėlių priėmimo centre, vėliau tęsiama savivaldybių teritorijoje. Pabėgėlių priėmimo centro nuostatuose nurodoma, kad šis centras apgyvendina užsieniečius, gavusius prieglobstį, nelydimus nepilnamečius, prieglobsčio prašytojus bei prieglobstį gavusius užsieniečius, teikia jiems būtinausias švietimo, socialines bei sveikatos priežiūros paslaugas, organizuoja lietuvių kalbos kursus, kartu su darbo birža organizuoja profesijos mokymo ir perkvalifikavimo, darbo paieškos kursus, užtikrina teisinių paslaugų teikimą centre iki išvykimo į integracijos vykdymo vietas savivaldybių teritorijose; organizuoja užsieniečių, gavusių prieglobstį, socialinės integracijos įgyvendinimą savivaldybių teritorijoje, administruoja tam skirtas lėšas, sudaro sutartis su integraciją įgyvendinančiomis institucijomis dėl paramos užsieniečių, gavusių prieglobstį, integracijai teikimo ir yra atsakingas už lėšų integracijai skyrimą; kontroliuoja, kaip integraciją įgyvendinančios institucijos, sudariusios sutartis dėl paramos teikimo užsieniečių, gavusių prieglobstį, integracijai, vykdo sutarčių sąlygas; kartu su Socialinių paslaugų priežiūros departamentu planuoja valstybės biudžeto lėšas integracijos

priemonėms vykdyti; priima sprendimus dėl paramos integracijai savivaldybės teritorijoje teikimo, numatytų išmokų skyrimo. Parama prieglobstį gavusiems užsieniečiams Pabėgėlių priėmimo centre teikiama iki 8 mėnesių (integracijos laikotarpis gali būti pratęstas iki 12 mėnesių, o pažeidžiamoms užsieniečių grupėms – iki 18 mėnesių).“

Pasibaigus integracijai Pabėgėlių priėmimo centre, parama integracijai teikiama savivaldybės teritorijoje, kuri trunka iki 12 mėnesių nuo užsieniečių, gavusių prieglobstį, išvykimo iš Pabėgėlių priėmimo centro dienos (pažeidžiamoms užsieniečių grupėms šis laikotarpis gali būti pratęstas), bet ne ilgiau negu trunka išduoto leidimo laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje galiojimo terminas arba iki asmens išvykimo iš Lietuvos Respublikos.“ (Įsakymas „Dėl Lietuvos valstybės paramos teikimo užsieniečių, gavusių prieglobstį Lietuvos Respublikoje, integracijai tvarkos aprašo patvirtinimo“, 2004). Šiandien imigrantų integracijos klausimui reikia skirti daugiau dėmesio, nes kol kas mūsų šalyje nėra už tai atsakingos institucijos, trūksta tiesioginio pavaldumo. Dėl to kyla ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo problemų.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuva, nors ir yra teigiamų poslinkių, vykdo gana konservatyvią ir pasyvią migracijos politiką, o šiandien mūsų šaliai reikalinga aktyvi ir į kokybinius kriterijus orientuota darbo jėgos pritraukimo politika. Migracijos klausimai turėtų būti įtraukti į Lietuvos socialinės ir ekonominės plėtros strategiją, jos planavimą, nes ekonomika ir migracija yra abipusiu ryšiu susiję dalykai: tinkamai reguliuojama migracijos politika skatintų ekonomikos raidą, o ekonomikos plėtra, naujų darbo vietų kūrimas sumažintų emigracijos srautus.

Dauguma ES šalių šiuo metu peržiūri savo imigracijos politiką. Diskusijos vyksta ne apie tai, įsileisti ar ne darbo imigrantus, bet apie tai - ką ir kaip įsileisti. Imigracija daugelyje valstybių laikoma viena iš priemonių demografinėms problemoms spręsti, ekonomikai skatinti ir gyvinti. Nors imigracijos politika ir yra palikta kiekvienos valstybės narės nacionalinei kompetencijai ir kiekviena šalis pati sprendžia, ką ir kaip įsileisti, atsiranda vis daugiau iniciatyvų, kuriomis siekiama nustatyti bendrą imigracijos politiką ir taisykles tam tikroms ypač reikalingoms imigrantų grupėms (pvz., aukštos kvalifikacijos darbuotojams, tyrėjams, sezoniniams darbuotojams). Darbo migracijos klausimai įtraukti ir į ES strateginius ilgalaikius dokumentus (Europos imigracijos ir prieglobsčio paktą, Stokholmo programą, ES strategiją 2020 metams). Europos Vadovų Taryba Stokholmo programoje pripažino, kad darbo imigracija gali prisidėti prie didesnio konkurencingumo ir ekonomikos gyvybiškumo ir todėl būtina sukurti lanksčią bei į valstybių poreikius reaguojančią užsieniečių darbuotojų priėmimo sistemą. Taip pat pripažįstama, kad, ES pereinant nuo industrinės prie žinių ekonomikos, daugelis valstybių narių susidurs su darbo jėgos, ypač specialistų, poreikiu, kurio negalės patenkinti vien tik vietiniai darbuotojai. Europos Sąjungos (ES) valstybės narės imigracijos klausimams skiria labai daug dėmesio, nes, nepaisant imigracijos

teikiamos naudos, išskyla ir problemų. Po 2011 m. pavasarį vykusių arabų sukilimų prasidėjo didelis imigrantų, nelegaliai patekusių į Europos Sąjungą (ES) per Italijos ir Maltos pakrantes, antplūdis iš Viduržemio jūros pietinės dalies. ES ėmėsi skubių priemonių reaguodama į šią situaciją. Vis dėlto šie įvykiai parodė ES priemonių imigracijos srityje ribotumą ir didesnio solidarumo šioje srityje tarp valstybių narių būtinybę. Vis dažniau pasigirsta siūlymų, kad reikėtų riboti imigraciją, nes ji alina turtingesnių šalių socialines sistemas. Apie tai, kad atvykėliai iš neturtingesnių ES šalių piktnaudžiauja dosnėmis socialinėmis pašalpomis, pirmieji prabilo britai. Netrukus tam pritarė dar trys šalys – Nyderlandai, Austrija ir Vokietija, ragindamos Europos Komisiją persvarstyti laisvo asmenų judėjimo tvarką.

Dauguma ES valstybių narių (Prancūzija, Austrija, Olandija, Belgija, Vokietija, Suomija ir kt.) turi aiškia darbo imigracijos politiką, kurios tikslas yra pritraukti trečiųjų šalių darbuotojus, kad būtų patenkinti savo darbo rinkos poreikiai. Visos ES valstybės narės, išskyrus Jungtinę Karalystę ir Olandiją, turi paklausos principu paremtą imigracijos politiką, t.y. atvykti gali tik tie užsieniečiai, kurių trūkumas aiškiai nustatomas. Įdarbinimo procedūrą dažniausiai inicijuoja ES valstybėje narėje esantis darbdavys. Kiek kitoks principas taikomas Jungtinėje Karalystėje ir Olandijoje. Čia imigracijos politika turi ir „pasiūlos mechanizmą“ – užsieniečių darbuotojų atrankoje naudojama taip vadinamoji „taškų sistema“. Ši sistema suteikia teisę atvykti tiems darbuotojams, kurie atitinka ilgalaikius šalies reikalavimus (turi reikalingą patirtį, moka kalbą, yra parengę verslo planą ir prisideda prie ekonomikos plėtros/inovacijų). Užsieniečiai į šias valstybes gali atvykti patys (pavyzdžiui, su darbo paieškos viza) ir ieškoti darbo nepriklausydami nuo konkretaus darbdavio. Nėra būtina, kad įdarbinimo procedūrą inicijuotų darbdavys.

ES valstybės narės naudoja ir kitas užsieniečių įdarbinimo procedūras:

- Sudaromi darbuotojų, kurių trūksta, sąrašai. Tokius sąrašus turi Belgija, Suomija, Prancūzija, Vokietija, Latvija, Olandija ir Lietuva. Užsieniečiai, turintys profesiją nurodytą sąrašė, gali į šalį atvykti palengvintomis sąlygomis.
- Įdarbinimas darbdavio iniciatyva. Darbdavys pats sprendžia, ar įdarbinti užsieniečių kiekvienu konkrečiu atveju (Belgija, Čekija, Estija, Vengrija, Slovakija, Švedija ir Lietuva). Švedijoje kiekvienu konkrečiu atveju pats darbdavys sprendžia, ar jam reikia darbuotojo ir iš kurios šalies įdarbinti.
- Kvotų sistema (Austrija, Estija, Vengrija, Italija, Slovėnija). Dažniausiai kvotos yra fiksuojamos metams. Kvotos nustatomos prognozuojant darbo jėgos paklausą arba kaip, pavyzdžiui, Italijoje kvota nustatoma atsižvelgiant į nedarbo lygį.

Apie imigracijos ribojimą taikant kvotas šiandien prabylama vis dažniau. Nemažai įtakos tam turėjo ir Europos Sąjungos partnerės Šveicarijos (šioje šalyje galioja didžioji dalis ES teisyno; nuo 2009 metų Šveicarija priklauso Šengeno zonai) federalinės tarybos sprendimas nuo šių metų

gegužės 1 d. dar metams pratęsti ilgalaikių leidimų gyventi šalyje kvotas darbo imigrantams iš 8 valstybių, į ES įstojusių 2004 m. (Lenkija, Vengrija, Čekija, Slovakija, Slovėnija ir Baltijos šalys). Ateinančiais metais bus suteikti tik 2180 leidimai dirbti šalyje 5 metus. Kitoms dviem ES šalims - Bulgarijai ir Rumunijai - taikomos dar griežtesnės emigracijos taisyklės. Pastaraisiais metais atvykstančių į šalį skaičius 60.000–80.000 viršija išvykstančių (M. Noreika, 2013). Šveicarijoje gyvena 1,2 mln. ES piliečių, jie sudaro maždaug šeštadalį visų šalies gyventojų. 1999 metais Šveicarija pasirašė sutartį su ES dėl judėjimo laisvės, tačiau Bernui pavyko įtraukti į ją specialiąją tezę, leidžiančią apriboti kasmetį imigrantų srautą iš ES šalių, jeigu jis viršija tam tikrą lygį. Dabar Šveicarija šia teise pasinaudojo. Reikia pastebėti, kad Lietuva kvotų atsisakė įstojusi į ES 2004 metais, tačiau mūsų kaimynė Estija nuo to laiko, kai šalis tapo ES nare, yra įsivedusi 1000 imigrantų per metus kvotą.

Kvotų sistemą galima vertinti įvairiai. Ji turi ir teigiamų, ir neigiamų aspektų. Iš vienos pusės, mažoms šalims, tokioms kaip Lietuva ar Estija, turinčioms dar gana silpną ekonomiką ir pakankamai aukštą nedarbo lygį, kvotų sistema yra tikrai tinkamas būdas, kurios leidžia užtikrinti, jog darbdaviai pirmiausia įdarbintų savo šalies piliečius. Be to, esant nedideliam gyventojų skaičiui, kvotos padėtų išsaugoti ir tautinį tapatumą (pavyzdžiui, estai kvotas įvedė ir tam, kad į šalį negalėtų įvažiuoti didelis skaičius rusų). Tačiau iš kitos pusės, gali atsitikti ir taip, kad nustačius kvotą ir jau pasiekus nustatytą ribą, į šalį galbūt negalės atvykti aukštos kvalifikacijos imigrantai, kurie atneštų mūsų ekonomikai labai daug naudos (pvz., nustatyta 1000 imigrantų per metus kvota, o aukštos kvalifikacijos imigrantas būtų 1001). Tokiu atveju geriau būtų neriboti imigrantų skaičiaus, o aukštos kvalifikacijos specialistams ar trūkstamų profesijų atstovams sudaryti palengvintas sąlygas atvykti į šalį. Lietuvoje šiuo metu trūksta konkrečių specialistų, todėl selektyvi ir darbdavio interesais paremta imigracijos politika yra naudinga. Problema tik ta, kad trūksta ilgalaikės strategijos, kad į imigrantus daugiau žiūrima kaip į darbo jėgą, o ne kaip į būsimus šalies piliečius.

ES valstybės pirmiausia siekia ilgalaikių tikslų ir stengiasi pritraukti aukštos kvalifikacijos darbuotojus, kurie prisideda prie ekonomikos konkurencingumo ir gyvybingumo. Pavyzdžiui, Čekija 2009 metais įvedė „Žaliąją kortą“ – tai toks dokumentas, kuris suteikia teisę gyventi ir dirbti tiems užsieniečiams, kurių labiausiai trūksta. 2010 metais Vyriausybės nutarimu kvalifikuotiems ir aukštai kvalifikuotiems darbuotojams numatytos galimybės gauti ilgalaikius leidimus dirbti ir gyventi. Prancūzijos vyriausybė nori imigracijos srautus „ekonomizuoti“, t.y. siekia, kad darbo imigracija sudarytų bent 50 proc. nuo viso imigracijos srauto, ir skatina investicijų bei inovacijų pritraukimą per imigraciją. Pavyzdžiui, ji išduoda leidimą gyventi 10 metų asmenims, kurie ypač prisideda prie Prancūzijos ekonomikos. Vokietijos koalicinė vyriausybė 2009 metų susitarime numatė, kad Vyriausybė dės visas pastangas didindama Vokietijos patrauklumą aukštos kvalifikacijos migrantams ir mažindama biurokratinės kliūtis jiems atvykti bei skatindama trečiųjų

valstybių studentus, baigusius Vokietijos universitetus, pasilikti ir ieškoti darbo Vokietijoje. Olandija prioritetą teikia „žinių migracijai“ ir savo imigracijos politiką keičia sudarydama labai palankias sąlygas atvykti tiems, kurių reikia šalies darbo rinkai. 2008 m. Olandija įvedė balų sistemą, kuri padeda pritraukti reikalingos profesinės kvalifikacijos užsieniečius. Balai suteikiami už profesinį pasirengimą bei „pridėtinę vertę“ ekonomikai. Švedija ir Suomija taip pat migracijos pagalba siekia ilgalaikių ekonomikos tikslų – padidinti aukštos kvalifikacijos darbuotojų skaičių ir skatinti inovacijas.

Apibendrinant galima teigti, kad nemaža dalis Europos šalių, ypač senosios ES narės, tikslingą ir selektyvią imigraciją laiko neišvengiama ir vertina ją kaip vieną iš priemonių, padedančių spręsti įvairias socialines ir demografines problemas. Beje, dauguma šalių, atsižvelgdamos į praeities klaidas ir iš to kilusias neigiamas imigracijos pasekmes, šiuo metu iš esmės revizuoja migracijos politikos prioritetus ir priemones bei įtraukia migracijos klausimus į šalies plėtros strategiją. Šios grupės valstybių darbo imigracijos politika nukreipta į:

- Aukštos kvalifikacijos darbuotojų pritraukimą
- Darbuotojų užsieniečių integraciją
- Ilgalaikius struktūrinius darbo rinkos poreikius, atsižvelgiant į demografinę situaciją
- Šalies patrauklumo didinimą
- Įvairių pritraukimo programų kūrimą (Čekija – „Kvalifikuotų užsieniečių atranka“, Suomija – sveikatos apsaugos darbuotojų pritraukimas ir kt.) (Sipavičienė, Jeršovas, 2010).

Tokiu būdu bandoma spręsti ilgalaikes demografines visuomenės senėjimo problemas ir struktūrinius bei kvalifikacinius darbo rinkos poreikius. Kitos ES valstybės narės, tokios kaip Vengrija, Estija, Latvija, Slovėnija, Slovakija ir Lietuva, dar tik kuria darbo imigracijos politikos strategijas. Skirtingai nuo pirmos grupės šalių, šios šalys nelaiko imigracijos būtinybe ir migracijai priskiriamas antraeilis vaidmuo. Šios valstybės stengiasi išgyventi su kiek galima mažesne imigracija ir išnaudoti vietinį darbo jėgos potencialą ir/arba skatinti grįžtamąją migraciją (Estija, Latvija, Lietuva). Imigracijos politika skirta trumpalaikiams poreikiams tenkinti, bet dar nėra socialinės ir ekonominės valstybės plėtros sudedamoji. Dar daugiau, darbo jėgos pritraukimo klausimai dėl augančio nedarbo ir dėl kitų krizės padarinių tarp gyventojų, kartu ir politikų, yra nepopuliarūs, sprendimai nukeliami į ateitį. Nors abiejų šalių grupių darbo jėgos pritraukimo politika yra gana skirtinga, vis dėlto jos įgyvendinimo praktikos „pamokos“ leidžia išskirti tokias pagrindines ateities darbo imigracijos politikos nuostatas:

- Trumpalaikiai darbo rinkos poreikiai gali būti patenkinti per laikiną imigraciją;
- Ilgalaikiai poreikiai turi būti tenkinami pasitelkiant vietinę darbo jėgą (daugiau gyventojų įtraukti į darbo rinką, didinant pensinį amžių) bei įgyvendinant selektyvią imigracijos politiką;

- Didžiausias dėmesys skiriamas aukštos kvalifikacijos darbuotojams. Pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje, Austrijoje, Čekijoje, Suomijoje ir Švedijoje aukštos kvalifikacijos užsieniečių pritraukimas traktuojamas kaip pagrindinis nacionalinės strategijos veiksnys, siekiant padaryti šalį patraukią ir sudaryti sąlygas inovacijoms bei didinti ekonomikos konkurencingumą;
- Specialybės, kurių poreikis nemažės artimiausiu metu (investuotojai, tyrėjai, mokslininkai, informacinių technologijų specialistai, sveikatos ir slaugos/priežiūros darbuotojai);
- Pastangos išnaudoti diasporą ir pritraukti išvykusius (grįžtamoji migracija) neturėtų užkirsti kelio selektyviai imigracijai (Sipavičienė, Jeršovas, 2010).

Be to, būtina pabrėžti tai, kad kuriant ateities imigracijos politiką, valstybės turės įvertinti ir atsižvelgti į šiuos pagrindinius kintamuosius:

- Demografinę situaciją (gyventojų skaičiaus mažėjimas, senėjimas, mažas gimstamumas, didelė emigracija ir kt.);
- Ekonominę imigracijos naudą (vertinti ekonominę darbuotojų imigrantų naudą ir prioritetą teikti tiems, kurie sukuria daugiausia pridėtinės vertės);
- Politinį spaudimą (neigiama viešoji nuomonė, problemos dėl imigrantų integracijos ir pan.).

Protinga imigracijos politika neįmanoma neįvertinus ir nesubalansavus demografinio, ekonominio ir politinio aspektų, kadangi ji dažnai paveikia kitų politikos sričių (socialinių paslaugų, saugumo, ekonomikos, tarptautinių santykių ir kt.) formavimą. Visos ES šalys turi tam tikras integracijos priemones/programas užsieniečiams bendrai ir/arba užsieniečiams darbuotojams (Belgija, Čekija, Vokietija, Slovakija, Austrija, Estija, Suomija, Italija, Latvija ir Švedija). Dauguma tokių programų apima kalbos kursus, supažindina su kultūra, vykdo kitus mokymus užsieniečių darbuotojų kvalifikacijai kelti (Vokietija), didina tarpkultūrinę darbuotojų užsieniečių kompetenciją (Vokietija, Suomija). Lietuva šioje srityje labai atsilieka – šiuo metu mūsų šalyje nėra užsieniečiams skirtų integracijos programų. Imigracijos politika nebus sėkminga ir tada, jei bus formuojama trumpam laikotarpiui, neatsižvelgiant į visus migracijos proceso aspektus.

3. IMIGRACIJOS TENDENCIJŲ IR VALDYMO LIETUVOJE TYRIMAS

3.1. Tyrimo metodika

Lietuva dėl emigracijos netenka didelės dalies aktyvios ir kvalifikuotos darbo jėgos, o imigracija išlieka menka ir nepajėgi kompensuoti emigracijos praradimų. Mūsų šalyje trūksta selektyvios ir valstybės poreikius tenkinančios imigracijos politikos. Visos ES šalys turi tam tikras integracijos priemones/programas užsieniečiams bendrai ir/arba užsieniečiams darbuotojams (Belgija, Čekija, Vokietija, Slovakija, Austrija, Estija, Suomija, Italija, Latvija ir Švedija). Lietuva šioje srityje labai atsilieka – šiuo metu mūsų šalyje nėra sukurta nuosekli užsieniečių integracijos programa, numatanti konkrečias imigrantams skirtas integracijos priemones.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti imigracijos procesų tendencijas ir valdymo problemas Lietuvoje.

Uždaviniai:

1. Apklausti migracijos procesus valdančių įstaigų darbuotojus, siekiant atskleisti jų nuomonę apie imigracijos procesų tendencijas ir valdymo problemas Lietuvoje.
2. Nustatyti Lietuvos imigracijos reguliavimo problemas ir pateikti siūlymus dėl imigracijos mechanizmo tobulinimo.

Tyrimo metodai. Imigracijos tendencijų ir valdymo problemų analizei buvo pasitelkta kokybinio tyrimo strategija. Taikytas *pusiau struktūrizuoto interviu* metodas, kai iš anksto numatomi būtini ir galimi klausimai. Interviu – tai „abipusis sandėris tarp klausiančiojo ir atsakančiojo, kuris padeda respondentui įsigilinti į temą, o tyrėjui sudaro galimybes patikslinti įvairias detales, stebėti respondento reakcijas, ko dažniausiai neįmanoma padaryti anketinės apklausos metu“ (Kardelis, 2002). Kaip teigia Tidikis (2003), Kardelis (2002), tokiu atveju, kai tyrimas nėra plataus masto, tikslinga naudoti kokybinius mokslinio tyrimo metodus (interviu, pokalbis) ir parinkti respondentus, kompetentingus suteikti reikšmingos ir išsamios informacijos. Šiuo būdu buvo apklausiami migracijos procesus valdančių įstaigų darbuotojai. Interviu klausimai apėmė dvi temas: *imigracijos valdymas ir imigrantų integracijos priemonės*. Kiekvienas respondentas buvo supažindinamas su tema, paaiškinamas tyrimo tikslas bei jo vaidmuo šiame tyrime. Interviu vyko tiesiogiai kalbant su respondentais. Gauti duomenys analizuoti turinio analizės metodu.

Tyrimo organizavimas. Iš anksto susitarus dėl vietos ir laiko, pusiau standartizuoto interviu metodu buvo planuojama apklausti 10 migracijos procesus valdančių įstaigų darbuotojų, tačiau dėl interviu pavyko susitarti tik su 5 respondentais. Tyrimas buvo vykdomas 2013 metų lapkričio mėnesį.

3.2. Interviu analizė

Siekiant nustatyti imigracijos reguliavimo problemas Lietuvoje buvo apklausti 5 migracijos procesus valdančių įstaigų darbuotojai.

Pirmiausia buvo siekiama išsiaiškinti migracijos specialistų požiūrį į Lietuvos Respublikos Vyriausybės vykdomą migracijos politiką. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2012-2016 metų programoje migracijos politikos srityje numatė tokius prioritetus:

- *nustatyti migracijos politikos gaires;*
- *gerinti sulaikytųjų trečiųjų šalių piliečių ir prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo ir priėmimo sąlygas Užsieniečių registracijos centre;*
- *supaprastinti prašymų išduoti trečiųjų šalių piliečiams leidimą dirbti ir gyventi Lietuvos Respublikoje pateikimo procedūrą.*

Respondentų buvo prašoma išsakyti savo nuomonę apie šiuos prioritetus. Visi respondentai pabrėžė, kad labai svarbu, jog išsikeltas tikslas nustatyti imigracijos politikos gaires, nes jos apims ir kitus išsikeltus prioritetus („...Šis dokumentas turėtų apimti daugelį migracijos sričių ir išreikštų Lietuvos poziciją tam tikrose migracijos srityse (A)“; „...nuo 2010 m. galima sakyti, kad tre jure ir de facto mes turim tik užsieniečių teisinės padėties įstatymą ir visi kiti įstatymai, kurie kažkiek liečia trumpalaikius ir ilgalaikius gyventojus iš trečiųjų šalių ir kitus ES piliečius. Bet čia yra mobilumas, ne imigracija (B)“). Respondentas B paminėjo, jog yra ministro pirmininko sudarytos darbo grupės, kurios užduotis iki metų pabaigos paruošti migracijos politikos gaires, narys. Jo teigimu, šios gairės apims visas pagrindines migracijos sritis: emigraciją, imigraciją, grįžtamąją migraciją, nelegalią migraciją, prieglobstį, taip pat tarpinstitucinį bendradarbiavimą, užsieniečių integravimą ir t.t. („Tai labai džiugu, kad tose gairėse atsiras užsieniečių integracijos chapteris, kurio dar niekada nebuvo (B)“). Respondentų nuomone, džiugu, kad gairės bus ruošiamos, tačiau tai jau turėjo būti padaryta anksčiau („Kol kas galima tik sakyti, kad tai yra pirminis žingsnis, į ką išsirutulios, dar sunku pasakyti (C)“).

Respondentų teigimu, svarbu gerinti sulaikytųjų trečiųjų šalių piliečių ir prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo ir priėmimo sąlygas Užsieniečių registracijos centre, nes iki šiol sąlygos ten ne per geriausios („...sąlygos yra prastos, blogos, visi tyrimai parodė, kurie mūsų ir Raudonojo kryžiaus daryti, kad situacija yra labai bloga. Ir čia net nereikia jokių tarptautinių ekspertų, čia viskas aišku. (B)“; „Tokios gyvenimo sąlygos, kuriuose gyvena bėgantys žmonės nuo karo, su mažais vaikais, su nėščiom moterim, to būti negali normalioj valstybėj (A)“; „Labai tikiuosi, kad viskas greitai keisis, ir gerai, kad ir Europos komisija kišasi į šiuos dalykus, nes manau, kad migracijos politika yra būtent ta sritis, į kurią ES smarkiai kišasi ir dėl tų direktyvų įgyvendinimo tai jos iš esmės keičia į gerą pusę situaciją.(C)“

Respondentai pabrėžė, kad labai aktuali problema yra darbo leidimų išdavimų liberalizavimas. Iš vienos pusės jis labai reikalingas, iš kitos pusės reikia žiūrėti, kad nebūtų pažeidžiamos imigrantų teisės („Čia nėra nei ministerijų, nei departamentų, nei mokslininkų interesas, čia nėra netgi imigrantų interesas, o čia yra darbdavių interesas. (D)“); „...jie bando lobinti savo interesus per darbo grupes ir kiek įmanoma siekia, kad būtų supaprastintas trečiųjų šalių piliečiams leidimų dirbti išdavimas (B)“; „...liberalizuojant darbo leidimus yra liberalizuojami darbo santykiai tarp trečiųjų šalių piliečio ir darbdavio. Tai reiškia, kad padidėjo išnaudojimai, pažeidžiamumo potencialas (E)“). Ne vienas darbdavys, samdantis darbininkus atskiriems užsakymams, sutartą sumą sumoka pirmus mėnesius, o paskui atsiskaityti vengia.

Respondentų teigimu, reikia atkreipti dėmesį į tai, kad iki šiol liberalizacija neturi lygiagrečiai jokių monitoringo mechanizmų („...bet iš esmės kadangi nieks šiais laikais nežiūri į žmogaus teises, o žiūri tik į ekonominę naudą (C)“); „...2006 – 2008 metais, kada buvo užfiksuotas imigracijos darbo pikas, buvo labai daug išnaudojimo atvejų (A); Mūsų tyrimuose paklausus apie gyvenimo sąlygas, pasirodė tokių atsakymų, kad, pavyzdžiui, gyvenu savo darbdavio automobilyje. Tokių pavyzdžių buvo labai daug (B)“).

Apibendrinant respondentų vertinimus, galima teigti, kad jie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012-2016 metų programoje migracijos politikos srityje numatytus prioritetus vertina teigiamai, migracijos politika jau seniai reikalauja esminių sprendimų. Migracijos politikos gairių sukūrimas yra tik pirmas žingsnis. Po gairių turi būti strategijos, po jų turi eiti veiksmų planas ir priemonių planas, kad migracijos politika būtų įgyvendinta. Ypatinę dėmesį reikia atkreipti į imigrantų padėtį Lietuvoje, nes kol kas mūsų šalyje jiems neužtikrinamos tinkamos gyvenimo ir darbo sąlygos, neretai darbdaviai, vadovaudamiesi tik ekonominiais interesais, nusižengia žmogaus teisėms.

Respondentai buvo paprašyti išsakyti savo nuomonę, apie dabartinę Lietuvos imigracijos politiką, kuri, pasak kai kurių migracijos ekspertų, primena gaisrų gesinimą. Migracijos specialistai kritikuoja selektyvią imigracijos politiką („...Ir kodėl mums reikia atsirinkti pagal kilmės šalis. 2007 m. buvo parašyta, kad Ukraina, Baltarusija, Moldava, bet gink Dieve Kinija, Rusija (B); „Mes kai kalbam apie darbuotojų pritraukimą, tai kilmės šalis turėtų nerūpėti, turėtų rūpėti žmonių kvalifikacija (A)“).

Respondentų teigimu, liberalizuojant įvažiavimo tvarką, reikėtų sutrumpinti leidimų gavimo laiką tiems imigrantams, kurie vyksta dirbti į konkrečias darbo vietas (pvz, tolimųjų reisų vairuotojai, suvirintojai, laivų statytojai ir kt.) („...dabar daug laiko praeina nuo paraiškos padavimo, kad jiems reikalinga tokio ir tokio darbuotojo, iki to fakto, kai jis pradeda dirbti, yra labai ilgas. Kiek man žinoma yra 7 mėn., tai verslui daug kainuoja (B)“); „...reikia skirti du

dalykus – mano įvažiavimas apskritai nežinia kodėl, kad man bloga gyventi pasidarė, ir įvažiamas konkrečiai dirbti tolimųjų reisų vairuotoju, suvirintoju. Tokia mano nuomonė (E)”).

Respondentų nuomone, mūsų imigracijos politika primena gaisrų gesinimą dar ir todėl, kad darbo migracija klaidingai vertinama kaip trumpalaikis procesas yra klaidingas, ir darbo politika iš esmės *a priori* yra nulemta būti nesėkminga. Situacija pagerėtų, jei mūsų šalyje į darbo imigrantus būtų žiūrima kaip į potencialius piliečius (*„pereinant nuo ad hoc politikos prie tarkim ilgalaikės politikos nepamiršti ne tik ekonominių aspektų, kurie yra tikrai labai svarbūs, bet žmogaus teisių, šeimos susijungimo ir visas kitas, kurios turi būti labai aiškiai reglamentuotos. Ir ne tik atsižvelgiant į darbdavių nuostatas, bet ir, tarkim, į ad hoc level, kuriame vyrauja žmogaus teisės tokios pat kaip ir mūsų (B)“*).

Respondentai išskyrė tokius svarbiausius pokyčius, įvykusius per pastaruosius trejus metus imigracijos politikos srityje:

- sprendimas parengti Lietuvos migracijos politikos gaires (šis dokumentas turėtų apimti visas migracijos sritis, įskaitant imigraciją, nelegalią migraciją, prieglobstį);
- galimybė darbuotojams atvykti su nacionaline D viza ir gauti leidimą gyventi Lietuvoje. Tai pagreitino ir supaprastino trečiųjų šalių piliečių darbuotojų atvykimą;
- nuo 2013 sausio 1 d. pradėjusi veikti ES Mėlynoji kortelė;
- imigracijos gairėse atsirasiąs atskiras skyrius, skirtas užsieniečių integracijai.

Apibendrinus imigracijos politikos vertinimus galima daryti išvadą, jog migracijos įstaigų darbuotojai didžiausiu trūkumu laiko tai, kad iki šiol nebuvo sukurta ilgalaikė imigracijos strategija. Pastaruoju metu įvykę pokyčiai imigracijos srityje vertinami teigiamai, tačiau, respondentų nuomone, jie turėjo būti įvykdyti daug anksčiau.

Migracijos ir prieglobsčio srityje aktyviai veikia susijusios tarptautinės ir nevyriausybinės organizacijos – Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuras, Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių komisaro atstovas, Tarptautinis Raudonasis Kryžius, kitos nevyriausybinės organizacijos. Respondentų buvo klausiama, kaip jie vertintų šių organizacijų veiklą.

Respondentai tarptautinių ir nevyriausybinių organizacijų veiklą vertina nevienareikšmiškai. Svarbu tai, kad šios organizacijos labai prisideda teikiant paslaugas imigrantams (*„Dauguma projektų yra konkretūs ir prisideda prie konkrečios pagalbos imigrantams (pvz., konsultavimas, kalbos mokymas, pagalba grįžti namo, priėmimo sąlygų gerinimas (D)“*; *„tai vienintelės organizacijos, kurios kuria tą neformalią imigracijos infrostruktūrą“ (E)*; *„...iš esmės, kai valstybė šitoj srity per daug nepersistengia, jei diplomatiškai kalbant, tai kas tada būna. Tada nevyriausybinkai per ES fondus bando kurti tą vadinamą ad hoc level (B)“*). Pabrėžiama ir tokių

organizacijų vykdoma tiriamoji veikla („*Tarptautinių ir nevyriausybinių organizacijų veikla yra svarbi, kadangi prisideda tiek teikiant paslaugas imigrantams, tiek vertinant vyriausybės politiką migracijos klausimais, taip pat atlieka tyrimus migracijos srityje (A)*“). Tačiau tarptautinių ir nevyriausybinių organizacijų veikloje išvengiama ir trūkumų („...*Taigi aš vienareikšmiškai vertinčiau teigiamai, tik su labai daug minusų. Vienas jų yra tarpusavio konkurencija, nes dabar, kaip žinom, išgyvena jie tik iš projektų, t.y. visos jos konkuruoja rašydamos paraiškas į tuos pačius fondus. Ir kai yra konkuruojama, dirbant tiesioginį darbą su žmonėmis, ypač neformaliom grupėm, tai konkurencija yra nebūtina (ne į naudą) (B)*“; „*Bet kai yra riboti finansiniai ištekliai ir yra tik keli finansiniai mechanizmai, iš kurių organizacijos ima pinigus, tai aišku yra konkuruojama, kito kelio nėra. Gal ekonomikoje, versle ji yra į naudą, tai šitoj vietoj, manau, kad labiau turi būti bendradarbiavimas negu konkurencija (E)*“). Apibendrinus respondentų atsakymus, galima išskirti Tarptautinių ir nevyriausybinių organizacijų veiklos privalumus ir trūkumus.

8 lentelė. Tarptautinių ir nevyriausybinių organizacijų, veikiančių migracijos ir prieglobsčio srityje, veiklos vertinimas

PRIVALUMAI	TRŪKUMAI
<ul style="list-style-type: none"> • labai prisideda teikiant paslaugas imigrantams ir kuria neformalią imigracijos infrastruktūrą (konsultavimas, kalbos mokymas, pagalba grįžti namo); • vertina vyriausybės politiką imigracijos srityje; • atlieka tyrimus migracijos srityje 	<ul style="list-style-type: none"> • tarpusavio konkurencija (organizacijos konkuruoja rašydamos paraiškas į tuos pačius fondus); • riboti finansiniai ištekliai • organizacijos per mažai bendradarbiauja tarpusavyje; • per mažai viešinama organizacijų veikla.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal respondentų atsakymus

Kaip jau minėta, nevyriausybinių organizacijų daug dirba imigrantų integracijos srityje. Pačių imigrantų teigimu, svarbiausios integracijos priemonės tik atvykus į Lietuvą yra *būtiniausias informacijos suteikimas gyvenimo Lietuvoje klausimais, konsultacijų teikimas, valstybinės kalbos kursų organizavimas, atstovavimas (Bartkevičienė, Raudeliūnaitė, 2012)*. Respondentų buvo klausiama, ar šios priemonės pakankamai užtikrinamos.

Respondentų nuomone, imigrantų integracijos klausimui iki šiol Lietuvoje skiriama per mažai dėmesio. Nėra net institucijos, atsakingos už imigrantų integraciją („*Svarbu pabrėžti, kad Lietuvoje šiuo metu veikia du migrantų informavimo ir konsultavimo centrai (vienas Vilniuje, vienas Klaipėdoje), kurie yra finansuojami iš Europos integracijos fondo. Tai reiškia, kad jų finansavimas nėra garantuotas ir migrantai ne visuomet žino, kur šios paslaugos yra teikiamos (B)*“; „*Aišku, kad*

ne. Kaip jos gali būti užtikrinamos, kai Lietuvoje yra 26 – 28 tūkst. trečių šalių piliečių ir veikia du mažiukai centriukai (vienas Vilniuje, kitas Klaipėdoje) (D)“). Svarbiausias integracijos priemones šiuo metu užtikrina nevyriausybinės organizacijos („Tik per nevyriausybinės organizacijas. Lietuva neturi valstybinės užsieniečių integracijos politikos. Nėra ir už tai atsakingos institucijos. Šiuo metu aktyviai diskutuojama dėl tokios institucijos paskyrimo (A)“). Kai kurių respondentų teigimu, integracijos priemonių yra, tik kyla problemų dėl jų efektyvumo („Šitos priemonės yra taikomos, ir, kiek man žinoma, mes išleidžiam nemažai savo nacionalinių lėšų iš biudžeto (E)“; „<...> Tik klausimas ar tas priemonės gauna tie, kuriems labiausiai reikia <...> Kiek tikslingai tos priemonės yra nukreiptos, koks jų efektyvumas, ir ar visiems reikalinga vienodai? – štai klausimai (B)“). Iš atsakymų matyti, kad imigrantų integracijos srityje reikalingi pokyčiai.

Respondentų teigimu, sėkminga imigrantų integracija labiausiai priklauso nuo daugelio dalykų: aiškių imigracijos politikos tikslų išskelimo, institucinės sistemos sukūrimo, nuo tarpsektorinio bendradarbiavimo, nuo visuomenės nuostatų, pačių imigrantų noro išmokti kalbą, susirasti darbą. Tačiau kaip svarbiausią dalyką migracijos įstaigų darbuotojai nurodo politinę valią („<...> nes atsiradus jai, pradeda viskas kitaip funkcionuoti, tampa labai svarbiu politinės darbotvarkės procesu, ir viskas labai greitai sukasi (B)“).

Respondentai taip pat buvo paprašyta išsakyti savo nuomonę apie migracijos procesus valdančių įstaigų tarpinstitucinį bendradarbiavimą imigracijos politikos srityje. Visi respondentai pripažįsta, kad tarpinstitucinį bendradarbiavimą reikia tobulinti („<...> reiktų tiksliau nustatyti, kokios institucijos už kokias funkcijas yra atsakingos (A)“; „<...> būtina stiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą. Šiuo metu jo trūksta ir tai stabdo kai kurių iniciatyvų įgyvendinimą (C)“; „Turi būti toliau diskutuojama dėl institucijų kompetencijų aiškesnio ir skaidresnio pasidalijimo, funkcijų peržiūra su tikslu atsisakyti institucijai nebūdingų funkcijų, vengiant dubliavimo ir persidengimo (D)“). Respondento B teigimu, iš vienos pusės reiktų gerinti tarpsektorinį bendradarbiavimą, o iš kitos – tarp skirtingų lygių valstybių institucijų („<...> pavyzdžiui, savivaldybė esantis socialinės paramos skyrius, migracijos tarnyba ir darbo biržos skyrius šitoj srity turi veikti kur kas glaudžiau ir labiau bendradarbiauti“). Apibendrinant respondentų atsakymus galima teigti, kad migracijos procesus valdančių įstaigų tarpinstitucinį bendradarbiavimą imigracijos politikos srityje yra tikrai tobulintinas. Institucinė sistema veikia, tačiau problema ta, kad nėra tiesioginio pavaldumo. Tikimasi, kad naujose migracijos politikos gairėse bus numatyta, kaip tai padaryti.

Lietuvoje vyrauja neigiamas visuomenės požiūris į imigrantus. Respondentų buvo teiraujama, kokiomis priemonėmis būtų galima pakeisti šią situaciją. Migracijos įstaigų darbuotojai nurodė keletą būdų, kaip būtų galima pakeisti neigiamą Lietuvos visuomenės požiūrį į imigrantus:

- sukurti imigracijos politiką, kuri būtų aiški ir suprantama tiek imigrantams, tiek ir gyventojams („*Turi būti aišku, kodėl atvyksta migrantai. Turime siekti ir jų integracijos (A)*“);
- darbas su tikslinėmis visuomenės grupėmis („*Reiktų pirmiausia išsiaiškinti, kurios visuomenės grupės yra labiausiai priešiškausi nusiteikusių prie migrantus ir tuomet ieškoti priemonių, kurios labiausiai veikia tos grupės atstovus (C)*“);
- migracijos patirties įgijimas („*Migracijos patirtis suteikia daugiau žinojimo, o kai suteikta daugiau žinojimo, žmonės tiesiog paprasčiau vertina (B)*“);
- visuomenės švietimas („*Jis turėtų būti nepaisant migracijos, ne migracijos, ir turėtų būti nuo pirmos klasės, net nuo darželio, kad yra ne tik baltas riešutas, bet ir juodas (B)*“);
- viešosios nuomonės formavimas žiniasklaidos priemonėmis („*Viena didžiausių mūsų visuomenės nuomonių formuotojų, kaip žinia, yra žiniasklaida – spausdinta, audio, internetinė (E)*“).

Įtaką visuomenės požiūriui į migrantus Lietuvoje daro ir procesai, vykstantys Europoje („*Čia, matyt, priklausys nuo bendrų procesų Europoje. O dabar jie (kaip žinia) yra tokie, kad neigiamas požiūris imigrantų atžvilgiu stiprėja. Naujausias faktas. Šiomis dienomis 4 valstybių radikali dešinioji partija. Le Pen, Dukra Le Pen, partija - radikali dešinioji Prancūzijoje, atitinkuo Olandijoje, Austrijoje ir Vokietijoje kuria vieningą aliansą prieš rinkimus Europos Parlamente. Jei jie bus išrinkti iš ten, iš Briuselio ir Strasbūro, atsklis pakankamai daug euroskepticizmo, netgi fobiškumo imigrantų atžvilgiu. Ir tai, be abejo, paveiks viešąją nuomonę Lietuvoje (E)*“).

Lietuva kartu su Europos Sąjunga įgyvendina bendrą imigracijos politiką, todėl svarbu, kaip mes atrodome Europos Sąjungos šalių kontekste. Britų tarybos ir Migracijos politikos grupės parengta studija „Migrantų integracijos politikos indeksas (MIPEX III)“ atskleidė, kad tarp tirtos 31 šalies, pagal jų vykdomą užsieniečių integracijos politiką, Lietuva 2010 m. užėmė 27-ą vietą. Respondentų buvo prašoma pakomentuoti šią situaciją. Jų nuomone, tokią žemą vietą pirmiausia lemia tai, kad Lietuvoje nėra integracijos strategijos („*...todėl integracijos procesai nėra tikslingai koordinuojami, nėra aišku, kokie tikslai ir kokie prioritetai (A)*“). Yra ir daug kitų priežasčių, dėl kurių migrantų integracijos politikos indeksas mūsų šalyje yra žemas: *Lietuvoje trečiųjų šalių darbuotojams (išskyrus aukštos kvalifikacijos ir mokslininkus) labai sudėtinga atsivežti savo šeimos narius, kurie nėra ES piliečiai; studentams iš trečiųjų šalių taip pat nėra taikomos lengvatos; lietuviai gana priešiškausi nusiteikę migrantų atžvilgiu; migrantai politiniame gyvenime praktiškai*

nedalyvauja; pilietybę įgyti taip pat sudėtinga. Tokia situacija reikalauja neatidėliotinių sprendimų („Taigi galime daryti išvadą, kad kai kitos valstybės kažką darė, mes nieko nedarėm (B)“).

Kai kurių respondentų nuomone, į visus rodiklius reikia žiūrėti kritiškai. Mums iš tikrųjų yra sunku lygintis su kai kuriomis Europos valstybėmis (*„Matot, yra dar vienas niuansas: kai kurios šalys, kuriose gausu imigrantų, anksčiau buvo kolonijos. Ir jos, savo kolonijų atžvilgiu, aš turiu galvoje, Nyderlandai, Prancūzija, vykdo labai liberalią politiką. <...> Ir tą aš patyriau ne iš knygučių, o iš praktikos. Gyvendamas Olandijoje, aš aiškiai žinojau, ir man aiškiai išdėstė, netgi yra atskiros bangos, kaip jie liberalizuoja imigrantų integraciją į visuomenę, savotiškai jausdamos kaltę, kad juos buvo okupavę juos. Mūsų situacija nelygintina. Mes nebuvom kolonijinė valstybė (E)“).*

Europos Sąjungos šalių patirtis priimant migrantus yra labai skirtinga. Kiekviena šalis turi mechanizmus, kuriems veikiant migracijos politika yra priimama ir įgyvendinama. Lietuvai, formuojant imigracijos strategiją, respondentų nuomone, geriausia būtų remtis Skandinavijos šalių patirtimi (*„Mūsų institucinė sąranga kurta pagal Skandinavų modelį. Manau, kad iš šių šalių galime mokytis ir užsieniečių priėmimo bei integracijos dalykų (C)“).* Taip pat reikėtų išsianalizuoti naujausius Rytų, Vidurio Europos valstybių pavyzdžius (Čekija, Slovakija, Lenkija), nes esame daug kuo panašūs (*„...pavyzdžiui, pagal imigrantų skaičių 1 tūkt. gyventojų mes su Slovakija esam pačioje Europos (ES) pabaigoje, t.y. mes esam mažiausiai „atskiesti“ imigrantais (E)“).* Respondentas B taip pat siūlo perimti Portugalijos imigrantų integracijos patirtį (*„...kai visos paslaugos yra suteikiamos vieno langelio principu, nemokamai, t. y. labai gerai“).* Respondentai mano, kad perimant kitų šalių patirtį reikėtų daugiau žiūrėti į migracijos politikos įgyvendinimo principus, strategijas, o ne į konkrečias priemones, nes netgi labai panašią migracijos istoriją turinčiose šalyse tos pačios priemonės gali netikti (*„Netgi Lietuva su Latvija, atrodo, turinčios panašią migracijos istoriją, jau mes negalim naudoti tų pačių priemonių, nes latviai labai bijo rusakalbių. <...> Kiekvienas atvykstantis imigrantas iš Rusijos, Baltarusijos, Ukrainos yra vertinamas įtariai, nes manoma, kad jisai prisijungs prie ir taip didelės rusakalbių bendruomenės. Lietuvoje ji labai maža. Tame pačiame regione esančios šalys jau tokių pačių prioritetų sau neišsikels vien dėl kalbos barjerų, ar dėl migracijos, kuri vyko iki 1990 m. <...> ar kitų priežasčių. Taigi geriau imti pavyzdį ne pačių priemonių, kaip įgyvendinti, bet pačio principo, kaip suprasti, suvokti migraciją, kad reikalinga strategija, kad reikalingas kultūrinės integracijos požiūris (B)“).*

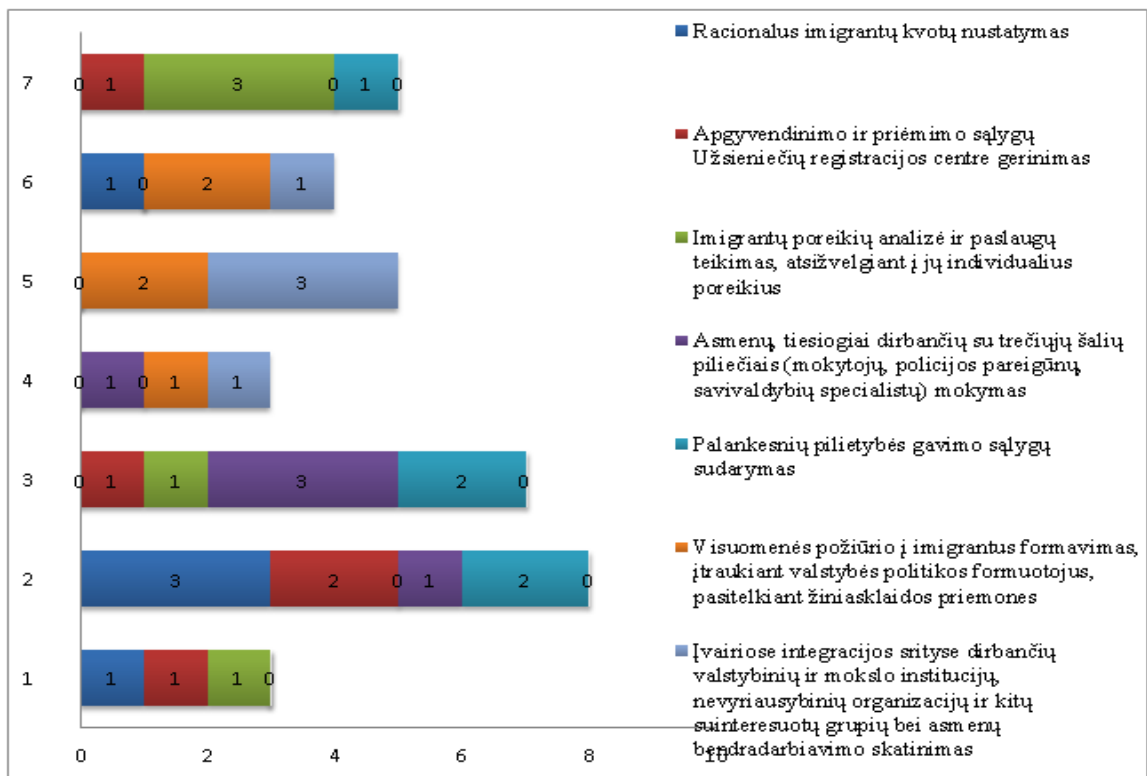
Apskritai Europos Sąjungos institucijų veiksmus gerinant imigracijos politiką respondentai vertina teigiamai, nors ir pabrėžia, kad gana sunku skirtingose šalyse įgyvendinti bendrą politiką (*„ES aktyviai dirba šioje srityje, tačiau imigracija yra bendra kompetencija, todėl priimti bet kokią teisės aktą šioje srityje yra labai sunku (D)“; „<...> ES nacionalinės migracijos politikos raidos perspektyvoje neturi labai didelių instrumentų. Yra tam tikros teisinės direktyvos, kurias Lietuva*

privalo integruoti į savo teisinę bazę, dėl mėlynosios kortelės, dėl šeimos susijungimo, dėl aukštos kvalifikacijos, dėl studentų ir pan.. Ir kitas sritis, t.y. prieglobstis iš išorinės ES sienos. Dėl integracijos politikos, dėl pilietybės politikos ES, absoliučiai neturi jokių instrumentų (B)“; „Tam tikrose srityse ES veikia tik kaip patariamasis organas. Bet ES išorės siena, prieglobstis yra labai labai reguliuojamas ir toje vietoje ES daro labai didelę įtaką (A)“; „Teigiamai. Reikia paminėti, kad šiuo metu vienas iš ES tikslų yra prisitraukti aukštos kvalifikacijos darbuotojų. Tuo tikslu buvo primta direktyva, tačiau kol kas neaišku, ar direktyva duoda rezultatus. Labai svarbu, kad priimamos direktyvos būtų efektyvios ir duotų norimų rezultatų (C)“). Tik vienas respondentas Europos Sąjungos institucijų veiksmus gerinant imigracijos politiką vertina kategoriškai: „Oi, jie apie tai nuolat kalba, bet nesusitvarko su veiksmis vienareikšmiškai. Žinot, kas yra Lampedūzos sala, pabėgėliai iš Šiaurės Afrikos. Viduržemio jūra yra kapinės, jose guli šimtai lavonų po pastarųjų metų įvykių Šiaurės Afrikoje. O kad ES nesugeba padėti ribotais ištekliais disponuojančiai Lampedūzos salos administracijai, tai yra faktas. Atsakymas paprastas – neigiamai (E).“

Išanalizavus mokslinę literatūrą, buvo pasirinktos imigrantų integravimo priemonės ir pateiktos vertinti respondentams. Vertinimams fiksuoti pasirinkta 7 balų (1 – visai nesvarbi; 2 – nesvarbi; 3 – beveik nesvarbi; 4 – mažiau svarbi; 5 – pakankamai svarbi; 6 – svarbi; 7 – labai svarbi).

Išskirtos šios imigrantų integravimo priemonės:

- visuomenės požiūrio į imigrantus formavimas, įtraukiant valstybės politikos formuotojus, pasitelkiant žiniasklaidos priemones;
- asmenų, tiesiogiai dirbančių su trečiųjų šalių piliečiais (mokytojų, policijos pareigūnų, savivaldybių specialistų) mokymas;
- įvairiose integracijos srityse dirbančių valstybinių ir mokslo institucijų, nevyriausybinių organizacijų ir kitų suinteresuotų grupių bei asmenų bendradarbiavimo skatinimas;
- racionalus imigrantų kvotų nustatymas;
- palankesnių pilietybės gavimo sąlygų sudarymas;
- apgyvendinimo ir priėmimo sąlygų gerinimas;
- imigrantų poreikių analizė ir paslaugų teikimas, atsižvelgiant į jų individualius poreikius.

9 pav. Imigrantų integracijos priemonių vertinimas

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis respondentų atsakymais

Iš pateiktų vertinti integracijos priemonių respondentai svarbiausia laiko imigrantų poreikių analizę ir paslaugų teikimą, atsižvelgiant į jų individualius poreikius (3 iš 5 įvertino 7 balais). Kaip teigia A. Bartkevičienė ir R. Raudeliūnaitė (2012, p. 341), „sprendžiant imigrantų integracijos problemas nacionaliniu lygmeniu, integracijos priemonės turi tapti imigrantų integracijos politikos prioritetu, atliepiančiu Europos Sąjungos imigrantų integracijos politiką.“ Vadinasi, labai yra svarbu analizuoti imigrantų poreikius, kokių priemonių jiems labiausiai reikia, nes tai padeda pasiekti didesnio integracijos efektyvumo.

Svarbus respondentams atrodo ir įvairiose integracijos srityse dirbančių valstybinių ir mokslo institucijų, nevyriausybinių organizacijų ir kitų suinteresuotų grupių bei asmenų bendradarbiavimo skatinimas (3 iš 5 įvertino 6 balais). Šia linkme Lietuvoje jau vyksta teigiamų pokyčių. Nuo 2012 m. sausio 1 d. Lietuvos socialinių tyrimų centro Etninių tyrimų institutas kartu su Lygių galimybių plėtros centru įgyvendina projektą „Migracijos informacijos ir bendradarbiavimo platforma“. Projekto tikslas – sukurti kompetentingų institucijų ir kitų suinteresuotų šalių bendradarbiavimo, koordinavimo ir ryšių palaikymo sistemą – Migracijos informacijos ir bendradarbiavimo platformą, kuri apimtų, skatintų ir palengvintų efektyvesnę tiek tiesiogiai, tiek netiesiogiai įvairiose trečiųjų šalių piliečių integracijos srityse dirbančių valstybinių ir mokslo institucijų, nevyriausybinių organizacijų ir kitų suinteresuotų grupių bei asmenų dialogą per glaudų tarpusavio

bendradarbiavimą ir ryšių palaikymą. Platforma jau sėkmingai veikia, tačiau įvairiose integracijos srityse dirbančių institucijų bendradarbiavimą dar reikia derinti ir tobulinti.

Kaip svarbią ir labai svarbią priemonę respondentai nurodė visuomenės požiūrio į imigrantus formavimą, įtraukiant valstybės politikos formuotojus, pasitelkiant žiniasklaidos priemones. Lietuvoje atlikti tyrimai parodė, kad mūsų visuomenėje vyrauja neigiamos nuostatos imigrantų, ypač užsieniečių, atvykusių iš ne ES šalių, atžvilgiu: didžioji dauguma (57,8 proc.) Lietuvos gyventojų imigraciją į Lietuvą, kaip reiškinį, vertina neigiamai ir tik 18,8 proc. teigiamai (Sipavičienė, Gaidys, Jeršovas, 2010). Sociologinio tyrimo, atlikto 2011 m., duomenimis, kiek daugiau nei pusė (51 proc.) lietuvių laikosi nuomonės, kad atvykstantys imigrantai gali sukelti socialinius neramumus, dar didesnė dalis (56 proc.) negalvoja, kad imigrantai galėtų praturtinti šalies kultūrinį gyvenimą (Pilinkaitė-Sotirovič, Žibas, 2011). Taigi valstybės politikos formuotojai, pasitelkę žiniasklaidos priemones, tikrai galėtų keisti visuomenės požiūrį, daryti ją atviresnę kitataučiams.

Mažiau svarbi priemonė respondentams atrodo asmenų, tiesiogiai dirbančių su trečiųjų šalių piliečiais (mokytojų, policijos pareigūnų, savivaldybių specialistų), mokymas. Nors imigrantų skaičius Lietuvoje santykinai dar nėra labai didelis, bet kasmet didėdamas jis ilgainiui gali sukelti žymius visuomenės integralumo pokyčius ir tam tikrus socialinius padarinius. Asmenys, tiesiogiai dirbantys su trečiųjų šalių piliečiais, turėtų pasižymėti tarpkultūrinėmis kompetencijomis bei gebėjimais siekiami stiprinti šių piliečių sėkmingą integraciją Lietuvoje. Kai kurių respondentų nuomone, nors ir trūksta mokymų, kurių metu valstybės tarnautojai ir kiti darbuotojai turėtų galimybę ugdyti tarpkultūrinės kompetencijas ir mokytis jas pritaikyti darbe su trečiųjų šalių piliečiais, visgi jie yra gana kompetentingi.

Respondentų nuomonės išsiskyrė vertinant tokias priemones kaip racionalus imigrantų kvotų nustatymas (1 respondentas įvertino 1 balu, 3 – 2 balais ir 1 respondentas 6 balais), palankesnių pilietybės gavimo sąlygų sudarymas (4 respondentai įvertino 2-3 balais, vienas 7 balais), apgyvendinimo ir priėmimo sąlygų gerinimas (4 respondentai įvertino 1-3 balais, 1 – 7 balais. Kai kurių respondentų teigimu, mūsų šalyje imigracija per maža, kad reikėtų nustatyti kokias nors kvotas. Respondento, įvertinusio šią priemonę kaip svarbią, nuomone, kuriant imigracijos politiką yra svarbu įvertinti ir kiekybiniu, ir kokybinius rinkos poreikius. Mums reikia žiūrėti į imigrantus ne tik kaip į darbo jėgą, bet ir kaip į potencialius šalies piliečius. Imigrantų apgyvendinimo ir priėmimo sąlygos, respondentų nuomone, galėtų būti geresnės, tačiau tai nėra pati svarbiausia integracijos priemonė. Mūsų šalis apgyvendinimą ir priėmimą užtikrina pagal savo galimybes. Veikia Pabėgėlių priėmimo centras, skirtas apgyvendinti užsieniečius, kuriems suteiktas prieglobstis Lietuvos Respublikoje, ir nelydimus nepilnamečius užsieniečius, bei įgyvendinti prieglobstį gavusių užsieniečių socialinę integraciją. Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2004 m.

spalio 21 d. įsakymu Nr. A1- 238 „Dėl Lietuvos valstybės paramos teikimo užsieniečių, gavusių prieglobstį Lietuvos Respublikoje, integracijai tvarkos aprašo patvirtinimo“ nustatyta, kad Pabėgėlių priėmimo centre užsieniečiai yra apgyvendinami, jiems teikiamos būtinausios socialinės, sveikatos priežiūros bei teisinės paslaugos; organizuojami intensyvūs lietuvių kalbos kursai; organizuojami Lietuvos visuomenės pažinimo kursai; kartu su teritorine darbo biržos ir teritorine darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnyba organizuojamas tinkamo darbo ir asmeninių savybių įvertinimas, profesijos mokymo ir perkvalifikavimo, darbo paieškos kursai; ikimokyklinio amžiaus vaikams sudaromos sąlygos lankyti vaikų darželį; mokyklinio amžiaus vaikams sudaromos sąlygos lankyti bendrojo lavinimo mokyklas ir kt.

Apibendrinant interviu su migracijos įstaigų darbuotojais analizę galima teigti, visi respondentai teigiamai vertina šiuo metu imigracijos srityje vykstančius pokyčius (migracijos politikos gairių kūrimą, prašymų išduoti trečiųjų šalių piliečiams leidimą dirbti ir gyventi Lietuvos Respublikoje pateikimo procedūros paprastinimą ir kt.), tačiau teigia, kad tokie pokyčiai mūsų šalyje jau turėję įvykti daug anksčiau. Žemą mūsų šalies imigracijos politikos indeksą lemia imigracijos strategijos, ilgalaikių tikslų nebuvimas. Ypatinę dėmesį reikia atkreipti į imigrantų padėtį Lietuvoje, nes kol kas mūsų šalyje jiems neužtikrinamos tinkamos gyvenimo ir darbo sąlygos, neretai darbdaviai, vadovaudamiesi tik ekonominiais interesais, nusižengia žmogaus teisėms. Pasitaiko atvejų, kai mūsų šalyje dirbantys užsieniečiai darbdavių laikomi kone vergovėje. Jie nežino, kur ir kaip gauti medikų pagalbą, paprasčiausių buitinių paslaugų. Situacija pagerėtų, jei mūsų šalyje į darbo imigrantus būtų žiūrima ne tik kaip į darbo jėgą, bet ir kaip į potencialius piliečius. Ypatinę dėmesį reikia skirti imigrantų integracijos klausimui, nes šiuo metu net nėra už tai atsakingos institucijos. Atskiras imigrantų integracijos priemonės įgyvendina tarptautinės ir nevyriausybinės organizacijos, tačiau dėl ribotų finansinių galimybių, konkurencijos, jos negali vykdyti pilnavertės veiklos. Taip pat reikalinga tobulinti ir migracijos procesus valdančių įstaigų tarpinstitucinį bendradarbiavimą imigracijos politikos srityje. Institucinė sistema veikia, tačiau problema ta, kad nėra tiesioginio pavaldumo. Problema yra ir tai, kad Lietuvoje vyrauja neigiamas visuomenės požiūris į imigrantus. Respondentų nuomone, situacija pasikeistų, jei būtų sukurta tiek imigrantams, tiek ir gyventojams aiški ir suprantama imigracijos politika. Reikėtų nustatyti labiausiai prieš imigrantus nusiteikusias visuomenės grupes ir su jomis dirbti. Taip pat labai svarbus visuomenės švietimas ir viešosios nuomonės formavimas žiniasklaidos priemonėmis. Europos Sąjungos šalių patirtis priimant migrantus yra labai skirtinga. Lietuvai, formuojant imigracijos strategiją, respondentų nuomone, geriausia būtų remtis Skandinavijos šalių, Rytų Europos šalių, Portugalijos patirtimi, tačiau perimant kitų šalių patirtį reikėtų daugiau žiūrėti į migracijos politikos įgyvendinimo principus, strategijas, o ne į konkrečias priemones, nes netgi labai panašią migracijos istoriją turinčiose šalyse tos pačios priemonės gali netikti. Imigrantų integracijos priemonės turi

tapti imigrantų integracijos politikos prioritetu. Respondentų nuomone, svarbiausios užsieniečių integracijos priemonės Lietuvoje yra imigrantų poreikių analizė ir paslaugų teikimas, atsižvelgiant į jų individualius poreikius, bei integracijos srityse dirbančių valstybinių ir mokslo institucijų, nevyriausybinių organizacijų ir kitų suinteresuotų grupių bei asmenų bendradarbiavimo skatinimas. Dėl didelių kultūrinių, socialinių ir ekonominių skirtumų Europos Sąjungos migracijos institucijoms sunku įgyvendinti bendrą politiką, tačiau visgi yra sričių, kuriose galima priimti bendrus susitarimus. Respondentų teigimu, sėkminga imigrantų integracija labiausiai priklauso nuo daugelio dalykų: aiškių imigracijos politikos tikslų išsklaidymo, institucinės sistemos sukūrimo, nuo tarpsektorinio bendradarbiavimo, nuo visuomenės nuostatų, pačių imigrantų, tačiau kaip svarbiausią dalyką migracijos įstaigų darbuotojai nurodo politinę valią. Imigracijos politika apima imigracijos proceso reguliavimą ir imigracijos integraciją. Šios dvi kryptys papildo viena kitą, todėl kuriant imigracijos politikos strategiją, kartu reikia kurti ir imigrantų integracijos mechanizmą.

IŠVADOS

1. Migracija yra individų ar grupių persikėlimas iš vienos vietos į kitą ilgesniam laikotarpiui. Svarbiausios dimensijos, apibūdinant šį procesą, yra erdvė ir laikas. Migraciją įvairiais lygmenimis vienu metu lemia ir išstumiantys, ir pritraukiantys politiniai, ekonominiai ir socialiniai veiksniai.
2. Lietuvoje daugiausia dėmesio skiriama emigracijai ir jos pasekmėms, o imigracijos politika ilgalaikėse valstybės strategijose nėra prioritetinga. Mūsų šalis dar nevykdo nuoseklios imigracijos politikos. Ši sritis dar reikalauja analizės, diskusijų ir svarstymų ir konkrečių teisinių aktų priėmimo.
3. Atlikus imigracijos Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos šalyse lyginamąją analizę, nustatyta:
 - Lietuvoje imigrantų ir emigrantų skaičiaus skirtumas (neto migracija) yra didžiausias Europoje (plg. 2011 m. Lietuvos neto migracija buvo – 12,6, o Liuksemburgo 21,2);
 - Lietuvos emigracijos rodikliai tūkstančiui gyventojų yra didžiausi Europos Sąjungoje. Daugiausia išvykstama į ES šalis – Jungtinę Karalystę, Airiją, Vokietiją bei vis dar didelis skaičius išvykstančiųjų į JAV;
 - į Lietuvą atvykstančių užsieniečių skaičius nėra didelis – vidutiniškai apie 2000-2500 per metus. 2012 m. į Lietuvą atvyko 2500 užsieniečių – iš jų apie 1000 ES piliečių (40 proc.) ir apie 1500 ne ES šalių piliečių (60 proc.). Dauguma užsieniečių atvažiuoja iš Baltarusijos (20,5 proc.), Rusijos Federacijos (10,5 proc.) ir Ukrainos (15 proc.).
 - pagal Migrantų integracijos politikos indeksą (MIPEX III)“ tarp tirtos 31 šalies pagal jų vykdomą užsieniečių integracijos politiką Lietuva 2010 m. užėmė 27-ą vietą;
 - visos ES šalys turi tam tikras integracijos priemones/programas užsieniečiams bendrai ir/arba užsieniečiams darbuotojams (Belgija, Čekija, Vokietija, Slovakija, Austrija, Estija, Suomija, Italija, Latvija ir Švedija). Lietuva šioje srityje labai atsilieka – šiuo metu mūsų šalyje nėra užsieniečiams skirtų integracijos programų.
4. Atlikus imigracijos procesų tendencijų ir valdymo problemų Lietuvoje tyrimą, nustatyta, kad:
 - imigracijos politika Lietuvoje yra dar formuojama. Svarbiausi šiuo metu Lietuvos imigracijos politikos pokyčiai yra migracijos politikos gairių kūrimas, prašymų išduoti trečiųjų šalių piliečiams leidimą dirbti ir gyventi Lietuvos Respublikoje pateikimo procedūros supaprastinimas, Mėlynosios kortelės įsigaliojimas;
 - didžiausios imigracijos procesų valdymo problemos yra imigracijos strategijos, ilgalaikių tikslų nebuvimas, migracijos procesus valdančių įstaigų tarpinstitucinis

bendradarbiavimas imigracijos politikos srityje, imigrantų integracijos priemonių įgyvendinimas bei neigiamas visuomenės požiūris į imigrantus.

- Lietuvai, formuojant imigracijos politiką, geriausia būtų remtis Skandinavijos šalių, Rytų Europos šalių, Portugalijos patirtimi;
 - svarbiausios užsieniečių integracijos priemonės Lietuvoje, respondentų nuomone, yra imigrantų poreikių analizė ir paslaugų teikimas, atsižvelgiant į jų individualius poreikius, bei integracijos srityse dirbančių valstybinių ir mokslo institucijų, nevyriausybinių organizacijų ir kitų suinteresuotų grupių bei asmenų bendradarbiavimo skatinimas.
 - sėkminga imigrantų integracija priklauso nuo daugelio veiksnių, iš kurių svarbiausi laikytini: aiškiai suformuluoti imigracijos politikos tikslai, institucinės sistemos sukūrimas, tarpinstitucinis bendradarbiavimo tobulinimas, visuomenės nuostatos imigrantų atžvilgiu, pačių emigrantų motyvacija. Tačiau kaip svarbiausią dalyką migracijos įstaigų darbuotojai ir migracijos ekspertai nurodo politinės valios stoką.
5. Lietuvoje šiuo metu yra taikoma gana griežta darbo imigrantų priėmimo tvarka, tačiau atsižvelgus į imigrantų srautus ir į tai, kad Lietuvoje šiuo metu trūksta konkrečių specialistų, imigracijos politika turėtų būti liberalesnė, selektyvesnė ir paremta darbdavio interesais. Sudarytos palengvintos atvykimo sąlygos aukštos kvalifikacijos specialistams ar trūkstamų profesijų atstovams, duotų naudą tiek darbdaviams, tiek patiems imigrantams, tiek Lietuvos ekonomikai.

PASIŪLYMAI

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybei:
 - sukurti nuoseklią imigrantų integracijos programą, kurioje būtų numatytos konkrečios imigrantams skirtos integracijos priemonės;
 - paskirti vieną instituciją, kuri būtų atsakinga už imigracijos infrastruktūros kūrimą, nes kol kas Lietuvoje ją neformaliai kuria tik tarptautinės ir nevyriausybinės organizacijos.
2. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai, siekiant skatinti visuomenės atvirumą, daugiau dėmesio skirti visuomenės švietimui ir viešosios nuomonės formavimui žiniasklaidos priemonėmis.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. spalio 17 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006–2008 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“, Žin., 2006, Nr. 112-4273.
2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos imigracijos politikos gairių patvirtinimo“, Nr. 1317, Žin., 2008, Nr. 143-5706.
3. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties, Žin., 2004, Nr. 73-253
4. Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ pakeitimo ir papildymo įstatymas, Žin., 2013, Nr. 111-5488.
5. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2004 m. spalio 21 d. įsakymas Nr. A1–238 „Dėl Lietuvos valstybės paramos teikimo užsieniečių, gavusių prieglobstį Lietuvos Respublikoje, integracijai tvarkos aprašo patvirtinimo“, Žin., 2004, Nr. 157–5741; 2006, Nr. 5–167; 2009, Nr. 83–3449.
6. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005 m. rugpjūčio 18 d. įsakymas Nr. A1-234 „Dėl pabėgėlių priėmimo centro nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo. Žin., 2005, Nr. 102-3795; 2010, Nr. 117-5974; 2011, Nr. 141-6651; 2012, Nr. 130-6591
7. Lietuvos Respublikos seimo 2007 m. balandžio 25 d. Nr. 416 įsakymas „Dėl ekonominės migracijos reguliavimo strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2007–2008 metų plano patvirtinimo“. V.Ž. 2007-05-05, Nr. 49-1897

2. Monografinio pobūdžio darbai:

8. **Boswell Ch.** Migration and mobility in the European Union, 2011.
9. **Castles S., Miller M.** (2003) *The Age of Migration. International Population Movements in the Modern World*. Third Edition. London: The Guilford Press. 2003
10. **Daugherty H. G., Kammeyer K. C.W.** (1995). *An introduction to population*. The Guilford press. New York, London. 1995
11. **Stanaitis A.** Gyventojų geografija. - Vilnius, 1984.
12. **Stockwell, E.G., Groat, H.T.** World population. An introduction to demography. New York, London, Toronto. Franklin Watts.1984
13. **Блинова М. С.** Социология миграции: история становления и перспективы развития :учебное пособие, 2009.
14. **Сухов А. Н.** Миграция в Европе и ее последствия: учебное пособие, 2008.

3. Moksliniai straipsniai:

15. **Aleknavičienė J.** (Iš)gyvenimas Lietuvoje: prieglobsčio ieškančių ir prieglobstį gavusių užsieniečių patirtis. *Etniškumo studijos*, 2013 / 1.
16. **Bartkevičienė A., Raudeliūnaitė R.** Prieglobstį gavusių užsieniečių integracijos problemos Lietuvoje. *Socialinis darbas*, 2012, 11 (1).
17. **Beresnevičiūtė V., Leončikas T., Žibas K.** Migranto gyvenimas Lietuvoje: visuomenės nuostatos ir migranto patirtys. *Etniškumo studijos*, 2009/2.
18. **Čiarnienė R.** Makroekonominių veiksnių poveikis žmonių migracijos procesams: teoriniai ir praktiniai aspektai. *Ekonomika ir vadyba*, 2009.14.
19. **Favell A.** (2008). The New Face of East-West Migration in Europe. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Vol. 34, No. 5, July 2008. Routledge, Taylor & Francis Group, 701–716
20. **Gruževskis B.** Lietuvos darbo migracijos iššūkiai. LR Seimas, Valstybės žinios. Darbo ir socialinių tyrimų institutas. Vilnius. 2006. P. 49-52.
21. **Kanopienė V., Bartochevis V.** Imigracijos iššūkiai Lietuvai: Lietuvai ir galimos reakcijos į „kitus“. *Socialinis darbas*, 2013, Nr. 12(1).
22. **Kazlauskienė A., Rinkevičius L.** Lithuanian „Brain Drain“ sources: push and pull factors, *Engineering Economics*, 2006, 1(46): 27–37.
23. **Kripaitis, R., Romikaitytė, B.** Tarptautinė darbo jėgos migracija: jos esmė, formos ir ją sąlygojantys veiksniai. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. 2005. Nr. 5: 171-179.
24. **Kumpikaitė V., Žičkutė I.** Emigracijai įtaką darančių veiksnių analizė. *Economics and management*. 2012, 17(2): 740–746.
25. **Pilinkaitė Sotirovič V., Žibas K.** Etninės ir socialinės grupės Lietuvoje: visuomenės nuostatos ir jų kaita. *Etniškumo studijos* 2011/1-2. Lietuvos socialinių tyrimų centras, Vilnius, Eugrimas, p. 136–155 ISSN 1822-1041.
26. **Seniutienė D., Čerkauskienė R.** Užsieniečių teisinės padėties realizavimo probleminiai aspektai. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*, 2012 (8).
27. **Stankūnienė V.** Gyventojų surašymui pasibaigus. *Demografija ir mes*. Informacinis biuletenis Nr. 2. Vilnius: Demografinių tyrimų institutas, 2011, p. 3.
28. **Stankūnienė V.** Trys milijonai. Realybė ar jau tik mirażas? *Demografija ir mes*. Informacinis biuletenis Nr. 2. Vilnius: Demografinių tyrimų institutas, 2011, p. 1.
29. **Stulgienė A., Daunorienė A.** Migracijos poveikis darbo jėgos rinkos pusiausvyrai. *Ekonomika ir vadyba: 2009.14*. ISSN 1822-6515

30. **Urbonavičienė I., Tvaronavičienė M.** Polinkis emigruoti: priežasčių paieškos. *Verklas: teorija ir praktika*, 2008, 9(4), p. 253-260.
31. **Zlotnik H.** The theories of international migration, in *Demography. Analysis and Synthesis. Treatise in Population Studies*, 2006, Vol 4, 1–4.
32. **Žibas K.** Baltarusiai, rusai ir ukrainiečiai Lietuvoje: nuo imigrantų iki ateities piliečių. *Etniškumo studijos*, 2012 / 1 – 2.
33. **Žibas K.** Imigracijos suvokimai Lietuvos visuomenėje. *OIKOS. Lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 2010 (2), 9–30.
34. **Žibas K.** Tarptautine migracija Lietuvoje: problematika ir savokos. *Etniškumo studijos*, 2009 / 2.
35. **Žibas K.** Trečiųjų šalių piliečių imigracijos į Lietuvą tendencijos (2004-2008). *Etniškumo studijos*, 2009 / 2.
36. **Žibas K., Platačiūtė V.** Lietuvos imigracijos politika ir trečiųjų šalių piliečių integracijos prielaidos. *Etniškumo studijos*, 2009 / 2.

4. Statistiniai šaltiniai:

37. LR statistikos departamentas:

<http://db1.stat.gov.lt/statbank/SelectTable/Omrade0.asp?SubjectCode=S3&ShowNews=OFF&PLanguage=0> [žiūrėta 2013-06-09].

5. Analitinės apžvalgos:

38. **Apykaitinė ir laikinoji migracija.** Vilnius: Europos migracijos tinklas, 2010.
39. **Darbo jėgos emigracija: poreikis ir politika Lietuvoje.** Europos migracijos tinklas, Lietuvos socialinių tyrimų centras, 2010.
40. **Darbo jėgos paklausos ir darbo vietų užpildymo problemų tyrimas.** Prieiga per internetą: <http://www.ldb.lt/Informacija/Apie/MoksliniaiTyrimai/> [žiūrėta 2013-06-02].
41. **Lietuvos gyventojų politikos metmenys. Kartų ir lyčių tyrimo pamokos.** Mokslo studija. Redaktorės V. Stankūnienė ir A. Maslauskaitė. – Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras, 2010. ISBN 978-9955-531-31-9.
42. **Maslauskaitė A., Stankūnienė V.** Šeima abipus sienų. TMO, Vilnius: Socialinių tyrimų institutas, 2007.
43. **Metinė politikos atskaita: migracija ir prieglobstis Lietuvoje 2011.** – Vilnius: Europos migracijos tinklas, Lietuvos Respublikos nacionalinis informacijos centras, 2012.

44. **Metinė politikos atskaita: migracija ir prieglobstis Lietuvoje 2012.** – Vilnius: Europos migracijos tinklas, Lietuvos Respublikos nacionalinis informacijos centras, 2013.
45. **Migracija Lietuvoje: faktai ir skaičiai.** – Vilnius: Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuras, 2011.
46. **Prieglobsčio sistema Lietuvoje: situacija ir problematika.** Tarptautinė migracijos organizacija, 2012.
47. **Sipavičienė A.** Tarptautinė gyventojų migracija Lietuvoje: modelio kaita ir situacijos analizė. – Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų institutas, 2006.
48. **Sipavičienė A., Gaidys V., Jeršovas M.** Lietuvos gyventojų požiūris į imigraciją ir darbo imigrantus. Tyrimo ataskaita. – Vilnius: UAB „Baltijos kopija“, 2010.
49. **Sipavičienė A., Jeršovas M.** Darbo jėgos migracija: poreikis ir politika Lietuvoje. – Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų institutas, 2010.
50. **Tyrimas „Europos Sąjungos migracijos politikos iniciatyvų poveikis Lietuvai ir Lietuvos tikslai formuojant Europos Sąjungos politiką legalios ir nelegalios migracijos srityje“.** Prieiga per internetą: <<http://www.vpvi.lt/es-migracijos-politikos-iniciatyv-poveikis>>. [žiūrėta 2013-04-02].
51. **Tyrimas „Grižtamoji migracija: teorinės išvalgos ir situacija Lietuvoje“.** Prieiga per internetą: <www.emn.lt/uploads/documents/knygamin.pdf> [žiūrėta 2012-12-04].
52. **Tyrimas „Lietuvos valstybės ilgalaikė strategija lietuvių emigracijos ir išėivijos atžvilgiu“.** Vilnius: Strateginių studijų centras, 2006.
53. **Visuomenės nuostatos Lietuvoje gyvenančių etninių grupių ir į Lietuvą atvykstančių imigrantų atžvilgiu.** 2012 m. *Etniškumo studijos*, 2012, 1–2.

6. Internetiniai resursai:

54. **Europos migracijos tinklas.** EMN Migracijos ir prieglobsčio terminų žodynas. Prieiga prie interneto: <http://www.emn.lt/uploads/documents/emn_glossary_2010.pdf> [žiūrėta 2013-04-03].
55. **International Labor Organization:** <http://www.ilo.org/global/lang--en/index.htm> [žiūrėta 2013-06-12].
56. **Lee E. S.** (2007). A Theory of Migration. *Demography*. 3(1): 45–57. Prieiga per internetą: <http://www.students.uni-mainz.de/jkissel/Skripte/Lee.pdf> Žiūrėta [2013-05-02].
57. **Migracija: pagrindinės priežastys ir gairės pokyčiams.** Prieiga per internetą: <www.lrinka.lt/uploads/files/dir16/16_0.php> [žiūrėta 2013-05-02].

58. **Migracijos departamentas prie LR vidaus reikalų ministerijos:** <http://www.migracija.lt/index.php?-1407574453> [žiūrėta 2013-10-02].
59. **Migracijos informacijos ir bendradarbiavimo platforma.** Prieiga per internetą: <http://www.mipas.lt/lt/projektoeiga/239/projektas-migracijos-informacijos-ir-bendradarbiavimo-platforma-pranesimas-spaudai> [žiūrėta 2013-11-02].
60. **Noreika M.** 2013. Šveicarija stabdo ES imigrantus, Briuselis širsta: <http://vz.lt/?PublicationId=2d2d8545-94f8-4bb8-893a-535f5c743790> [žiūrėta 2013-12-02].
61. **Pabėgėlių priėmimo centro nuostatai.** Prieiga per internetą: <http://www.rppc.lt/7755/veikla/nuostatai.html> [žiūrėta 2013-11-28]
62. **Tarptautinė migracijos organizacija:** <http://www.iom.lt/lt/kontaktai/> [žiūrėta 2013-06-12].
63. **Tassinopoulos A., Wemer H.** (1998). Mobility and migration of labour in the European Union and their specific implications for young people. CEDEFOP – *Document* No. 1710
Prieiga per internetą: http://www.trainingvillage.gr/etv/Upload/Information_resources/Bookshop/79/1710_en.pdf [žiūrėta 2013-06-05].
64. **UN, 2011. World population prospects. The 2010 revision.** United Nations Department of Economic and Social Affairs. Prieiga per internetą: <http://esa.un.org/unpd/>. [žiūrėta 2013-02-01].
65. **Užsieniečiai Lietuvoje:** Prieiga per internetą: <http://www.migracija.lt/index.php?-2034990543>. [žiūrėta 2013-02-01].
66. **Užsieniečių, gavusių prieglobstį, paramos integracijai teikimas.** LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Prieiga per internetą: <http://www.socmin.lt/index.php?-406136796> [žiūrėta 2013-11-28]

Pūraitė S. Imigracijos procesų valdymo Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos šalyse lyginamoji analizė ir tobulinimo kryptys / Viešojo sektoriaus ekonomikos magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. R. Dužinskas – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2013. – 67 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamojo darbo tikslas - išanalizuoti imigracijos procesų tendencijas ir valdymo problemas Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos šalyse. Darbe atlikta imigracijos procesų valdymo Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos šalyse lyginamoji analizė, iškeltos imigrantų integracijos problemos bei pateikti siūlymai, kaip šias problemas spręsti. Pirmoje darbo dalyje tiriama migracijos teoriniai aspektai, pateikiama migracijos samprata, jos rūšys ir formos, migracijos teorijos ir jos atsiradimo priežastys bei ją lemiantys veiksniai. Antroje darbo dalyje atliekama imigracijos Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos šalyse lyginamoji analizė, aptariamos jų problemos bei nagrinėjamos Lietuvos ir Europos Sąjungos šalių imigracijos reguliavimo politikos. Trečioje dalyje nagrinėjama ekspertų nuomonė imigracijos tendencijų ir problemų Lietuvoje klausimais. Pabaigoje darbas apibendrintas pateikiant bendras teorijos ir apklausos išvadas, ir pateikiami pasiūlymai dėl imigracijos tobulinimo krypčių.

Pagrindiniai žodžiai: migracijos samprata, imigracija, imigracijos reguliavimo politika, imigrantų integracija.

Pūraitė S. Comparative Analysis and trends of improvement for Immigration Process' Management in Lithuania and other European Union countries / Master's Work in Public Sector Economics. Supervisor assoc. dr. R. Dužinskas. – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University, 2013. – 67 p.

ANNOTATION

The aim of the Master's thesis is to analyse immigration management processes and development trends in Lithuania and other European Union countries. The work analyses immigration process management in Lithuania and other European Union countries, problems raised by the integration of immigrants and provides suggestions how to develop these issues. In the first part of the final thesis the conception of migration, its types and forms of migration theory, its causes and determinants are analyzed from the theoretical point of view. In the second part of the thesis the comparative analysis of immigration in Lithuania and other European Union countries is carried out, the problems are discussed and immigration control policies of Lithuania and the European Union countries are examined. The third part deals with the expert opinion of immigration trends and issues in Lithuania. The end of the thesis is summarized by the general theory and the findings of the survey, also the directions for improvement of immigration are suggested.

Key Words: The concept of migration, immigration, control policy of immigration, the integration of immigrants.

Pūraitė S. Imigracijos procesų valdymo Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos šalyse lyginamoji analizė ir tobulinimo kryptys / Viešojo sektoriaus ekonomikos magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. R. Dužinskas – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2013. – 67 p.

SANTRAUKA

Viešojo sektoriaus ekonomikos magistro baigiamojo darbo temos aktualumą lėmė tai, kad vienas šiuolaikinės visuomenės raidos bruožų yra nepaprastai išaugęs gyventojų migracinis mobilumas. Dėl mažėjančio darbingo amžiaus žmonių skaičiaus Europoje yra būgštaujama, kad be imigracijos Europos Sąjungoje atsirastų rimtų darbo jėgos trūkumo problemų. O imigracija daugelyje valstybių laikoma viena iš priemonių demografinėms problemoms spręsti, ekonomikai skatinti ir gyvinti. Būtent Lietuva dėl emigracijos netenka didelės dalies aktyvios ir kvalifikuotos darbo jėgos, o imigracija išlieka menka ir nepajėgi kompensuoti emigracijos praradimų. Lietuvoje trūksta selektyvios ir valstybės poreikius tenkinančios imigracijos politikos. Todėl svarbu, kad būtų pakankamas dėmesys imigracijos problemoms spręsti.

Magistro baigiamojo darbo tikslas – išanalizuoti imigracijos procesų tendencijas ir imigracijos valdymo problemas Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos šalyse.

Teorinėje dalyje analizuojama migracijos samprata, jos rūšys ir formos, pateikiamos pagrindinės migracijos teorijos, išskiriamos pagrindinės migracijos priežastys ir įvertinami migracijos atsiradimo veiksniai.

Praktinėje dalyje, lyginant Lietuvos ir kitų Europos Sąjungos šalių imigracijos procesus ir jų valdymą, atliekama atitinkamų teisės aktų, Lietuvos ir ES migracijos strategijų bei statistinių duomenų lyginamoji analizė, akcentuojant statistikos rodiklius, atskleidžiant problemas imigracijos srityje bei Lietuvos ir kitų ES šalių imigravimo reguliavimo politikos trūkumus ir privalumus.

Atliekant imigracijos tendencijų ir valdymo problemų Lietuvoje tyrimą, buvo pasitelkta kokybinio tyrimo strategija ir taikytas pusiau struktūrizuoto interviu metodas. Tyrimo metu prieita prie išvados, kad didžiausios imigracijos procesų valdymo problemos yra imigracijos strategijos, ilgalaikių tikslų nebuvimas, migracijos procesus valdančių įstaigų tarpinstitucinis bendradarbiavimas imigracijos politikos srityje, imigrantų integracijos priemonių įgyvendinimas bei neigiamas visuomenės požiūris į imigrantus, todėl svarbu, siekiant skatinti visuomenės atvirumą, už migracijos procesų valdymą atsakingoms institucijoms daugiau dėmesio skirti visuomenės švietimui ir viešosios nuomonės formavimui žiniasklaidos priemonėmis.

Pūraitė S. Comparative Analysis and trends of improvement of Immigration Process' Management in Lithuania and other European Union countries / Master's Work in Public Sector Economics. Supervisor assoc. dr. R. Dužinskas. – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University, 2013. – 67 p.

SUMMARY

The topic of this Master's thesis, of Public sector economics, is relevant due to the fact that one of the features of the development of modern society is the massive increase in population of migratory mobility. The downward trend in the number of working - age people in Europe escalate fears that without immigration, the European Union could face severe labor shortages. In many countries immigration is being seen as a tool to solve demographic problems, and to stimulate and the economy. On the other hand, demographic problems are increased by bigger emigration, which is a case of Lithuania. Due to Lithuania emigration loses a large part of the active and skilled labor, and immigration remains weak and unable to compensate for this loss. This shows a lack of selective immigration policy which would meet the needs of the state. Therefore, immigration topic requires a sufficient attention to solve the issues.

The aim of the Master's thesis is to analyze the processes of immigration trends and immigration management issues in Lithuania and other European Union countries.

The theoretical part of final thesis deals with analysis of migration concept, its types and forms, the main theories. This part identifies the key causes of migration and evaluates the underlying factors of migration.

In the practical part of final thesis immigration processes and their management in Lithuania and other European Union countries are being compared. Comparative analysis includes comparison of corresponding legal acts, migration policies in different countries, immigration control policy gaps. Benefits, and statistical data analysis, with emphasis on statistical indicators, highlighting issues of immigration in Lithuania and other EU countries,

To analysis of immigration trends and immigration management issues in Lithuania was done using a qualitative research approach combined with applied semi-structured interview method. The study at the time concluded that the largest immigration process management issues are absence of immigration strategy, lack of long-term objectives, inter-institutional cooperation between bodies controlling migration processes, integration of immigrants, and negative public perception of immigrants. This shows that, it is important to promote public openness towards immigrants by increasing public education and public opinion forming in mass media, which should be done by institutions responsible for management of the migration processes.

PRIEDAI

INTERVIU KLAUSIMAI

Gerb. Respondente,

Esu Silvija Pūraitė, Mykolo Romerio universiteto ekonomikos ir finansų valdymo fakulteto studentė. Siekdama išanalizuoti imigracijos procesų tendencijas ir valdymo problemas Lietuvoje, atlieku tyrimą.

Ši anketa yra anoniminė ir tyrimo duomenys nebus viešai skelbiami. Ji atliekama tik moksliniais tikslais. Gauti rezultatai bus apibendrinti ir panaudoti magistro baigiamajame darbe.

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2012-2016 metų programoje migracijos politikos srityje numatė tokius prioritetus kaip *nustatyti migracijos politikos gaires, gerinti sulaikytųjų trečiųjų šalių piliečių ir prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo ir priėmimo sąlygas Užsieniečių registracijos centre, supaprastinti prašymų išduoti trečiųjų šalių piliečiams leidimą dirbti ir gyventi Lietuvos Respublikoje pateikimo procedūrą, nustatyti bendrus asmenų priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų standartus*. Ką apie tai manote?

2. Kai kurių migracijos ekspertų teigimu, dabartinė Lietuvos imigracijos politika primena gaisrų gesinimą: ko šiuo metu labai trūksta, tuos yra lengviau atsivežti. Ką apie tai manote?

3. Koks, Jūsų nuomone, pokytis, įvykęs per pastaruosius trejus metus imigracijos politikos srityje, yra svarbiausias?

4. Migracijos ir prieglobsčio srityje aktyviai veikia susijusios tarptautinės ir nevyriausybines organizacijos – Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuras, Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių komisaro atstovas, Tarptautinis Raudonasis Kryžius, kitos nevyriausybines organizacijos. Kaip vertintumėte šių organizacijų veiklą?

5. Pačių imigrantų teigimu, svarbiausios integracijos priemonės tik atvykus į Lietuvą yra *būtiniausias informacijos suteikimas gyvenimo Lietuvoje klausimais, konsultacijų teikimas, valstybinės kalbos kursų organizavimas, atstovavimas*. Ar, Jūsų nuomone, šios priemonės Lietuvoje imigrantams užtikrinamos?

6. Kokias iš šių priemonių Lietuvoje geriausiai sekasi įgyvendinti?

7. Kaip vertinate migracijos procesus valdančių įstaigų tarpinstitucinį bendradarbiavimą imigracijos politikos srityje?

8. Lietuvoje vyrauja neigiamas visuomenės požiūris į imigrantus. Kokiomis priemonėmis būtų galima pakeisti šią situaciją ir kas už tai turėtų būti atsakingas?

9. Ar Jūsų įstaiga atlieka imigrantų poreikių analizę?

10. Pabaikite sakinį: „Mano nuomone, sėkminga imigrantų integracija labiausiai priklauso nuo.....“

11. Lietuva kartu su Europos Sąjunga įgyvendina bendrą imigracijos politiką, todėl svarbu, kaip mes atrodome Europos Sąjungos šalių kontekste. Britų tarybos ir Migracijos politikos grupės parengta studija „Migrantų integracijos politikos indeksas (MIPEX III)“ atskleidė, kad tarp tirtos 31 šalies, pagal jų vykdomą užsieniečių integracijos politiką, Lietuva 2010 m. užėmė 27-ą vietą. Ką apie tai manote?

12. Europos Sąjungos šalių patirtis priimant migrantus yra labai skirtinga. Kiekviena šalis turi mechanizmus, kuriems veikiant migracijos politika yra priimama ir įgyvendinama. Kaip manote, kokių Europos Sąjungos šalių ir kokios priemonės būtų vertingiausios Lietuvai formuojant imigracijos strategiją?

13. Kaip vertinate ES institucijų veiksmus gerinant imigracijos politiką?

14. Įvertinkite imigrantų integravimo priemones eilės tvarka nuo 1 iki 7. Įvertinkite imigrantų integravimo priemones eilės tvarka nuo 1 iki 7 balų (1 – visai nesvarbi; 2 – nesvarbi; 3 – beveik nesvarbi; 4 – mažiau svarbi; 5 – pakankamai svarbi; 6 – svarbi; 7 – labai svarbi).

Imigrantų integracijos priemonės	1	2	3	4	5	6	7
Visuomenės požiūrio į imigrantus formavimas, įtraukiant valstybės politikos formuotojus, pasitelkiant žiniasklaidos priemones							
Asmenų, tiesiogiai dirbančių su trečiųjų šalių piliečiais (mokytojų, policijos pareigūnų, savivaldybių specialistų) mokymas							
Įvairiose integracijos srityse dirbančių valstybinių ir mokslo institucijų, nevyriausybinių organizacijų ir kitų suinteresuotų grupių bei asmenų bendradarbiavimo skatinimas							
Racionalus imigrantų kvotų nustatymas							
Palankesnių pilietybės gavimo sąlygų sudarymas							
Apgyvandinimo ir priėmimo sąlygų Užsieniečių registracijos centre gerinimas							
Imigrantų poreikių analizė ir paslaugų teikimas, atsižvelgiant į jų individualius poreikius.							

Ačiū Jums už sugaištą laiką ir nuoširdžius atsakymus!

2 PRIEDAS.

Imigravę užsieniečiai pagal pilietybę 2010 – 2012 m.

PILIETYBĖ	METAI		
	2010	2011	2012
Rusijos Federacijos	248	373	512
Ukrainos	145	181	375
Baltarusijos	255	254	363
Lenkijos	16	73	137
Latvijos	14	90	121
Rumunijos	4	47	87
Vokietijos	15	57	80
Gruzijos	15	21	68
Ispanijos	16	33	44
Azerbaidžano	13	25	40
Italijos	12	24	40
Jungtinės Karalystės	9	24	39
Prancūzijos	8	32	38
Indijos	23	31	34
JAV	32	34	28
Danijos	4	10	27
Bulgarijos	23	18	26
Kazachstano	8	21	22
Nigerijos	7	14	22
Armėnijos	11	34	20
Turkijos	22	26	19
Moldovos	16	11	19
Kinijos	15	22	16
Pakistano	9	11	16
Estijos	3	11	14
Švedijos	7	16	13
Portugalijos	4	4	13
Izraelio	12	11	12
Suomija	1	20	5
Egipto	6	10	5
Vengrijos	5	1	5
Australijos	-	2	1
Kitų valstybių	72	120	217
Be pilietybės	10	12	8
IŠ VISO	1060	1673	2486

3 PRIEDAS.**Trečiųjų šalių piliečiai, kurie privalėjo išvykti dėl neteisėto atvykimo, buvimo ar gyvenimo Lietuvos Respublikoje, 2012 m. (pagal pilietybę)**

Valstybė	Metai		
	2010	2011	2012
Rusijos	440	511	582
Baltarusijos	379	482	409
Kirgizijos	49	195	288
Gruzijos	57	71	162
Kazachstano	68	119	136
Ukrainos	128	78	65
Tadžikistano	46	51	48
Uzbekistano	27	44	36
Vietnamo	8	5	15
Filipinų	5	18	9
Moldovos	19	6	9
Izraelio	7	1	8
Turkijos	16	7	7
Azerbaidžano	15	3	5
Afganistano	1	1	5
Kinijos	10	6	4
Pakistano	2	1	4
Armėnijos	24	20	3
Indijos	13	3	3
Turkmėnistano	-	3	3
Šri Lankos	-	1	3
Irano	2	-	2
Nigerijos	1	-	2
Tailandas	-	-	2
JAV	6	2	1
Kongo	-	1	1
Kanados	1	-	1
Maroko	2	-	1
Serbija	-	-	1
Alžyras	-	-	1
Angola	-	-	1
Etiopija	-	-	1
Kenija	-	-	1
Sudanas	-	-	1
Argentina	-	-	1
Mongolija	-	-	1
Irako	7	3	-
Egipto	2	2	-

Libano	1	2	-
Albanijos	-	1	-
Ganos	-	1	-
Jordanijos	-	1	-
Malaizijos	-	1	-
PAR	-	1	-
Pietų Korėjos	-	1	-
Bangladešo	1	-	-
Japonijos	1	-	-
Kubos	1	-	-
Zimbabvės	1	-	-
Be pilietybės	2	-	5
Nenustatyta	5	11	-
IŠ VISO	1347	1653	1827